ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİMDALI
(EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI)

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ZİHİNSEL ENGELLİLER EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA OKUL–VELİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN YÖNETİCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevtap Köse Türkan

Ankara
Haziran, 2007

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ BİLİM DALI
(EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI)

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ZİHİNSEL ENGELLİLER EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA OKUL–VELİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN YÖNETİCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevtap Köse Türkan

Danışman: Doç. Dr. Yasemin Karaman Kepenekçi

Ankara
Haziran–2007

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında (Eğitim Yönetimi ve Teftiş Programı) YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali BALCI .....

Doç. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ (Danışman) .....

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLİR .....

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. ...../ ...../ 2007

Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırma da, zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında; yöneticilerin ve velilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşler incelenmiştir. Zihinsel engellilere yönelik eğitimde normal okullara göre ailenin önemi iki kat daha fazladır. Yeterli aile desteği göremeyen zihinsel engelli çocukların, ailelerinin okul ile işbirliği içinde davranmaması sonucunda engellilik durumlarının daha kötüye gitmesi beni bu araştırmayı yapmaya yönlendirmiştir.

Araştırmanın her aşamasında; başlangıcından bitimine kadar, olumlu eleştirileri ve katkılarıyla beni yönlendiren, bilgi ve deneyimlerini içtenlikle benimle paylaşan değerli danışmanım Doç. Dr. Yasemin Karaman Kepenekçi'ye teşekkürlerim sonsuzdur. Bilgilerine her zaman gereksinim duyduğum Eğitim Yönetimi ve Teftişi programı hocalarıma ve çalışanlarına, görüşlerini benimle paylaşan okul yöneticileri ve velilerine, gösterdikleri sevgi ve ilgi ile bana destek olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Sevtap KÖSE TÜRKAN

ÖZET

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
ZİHİNSEL ENGELLİLER EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA
OKUL–VELİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN
YÖNETİCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ

Türkan, Sevtap

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yasemin Karaman Kepenekçi

Haziran 2007, 96+xiii

Araştırmanın amacı, Ankara ili sınırları içinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okulları yöneticilerinin ve bu okullara devam eden zihinsel engelli öğrenci velilerinin, okul-veli ilişkilerinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ili eğitim uygulama okullarında görev yapan ve araştırmaya katılmaya istekli 10 okul yöneticisi ve 15 öğrenci velisi (toplam 25 katılımcı) oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Eğitim uygulama yöneticilerinin ve velilerinin, okul-veli ilişkilerinde yaşanan sorunlarına ilişkin görüşleri yapılan görüşme ile alındığı için, verilerin analizinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi ile okul yöneticilerinin ve velilerinin belirttikleri görüşler analiz edilmiştir. Eğitim uygulama okullarında okul-veli ilişkilerinde yaşanan sorunlar, velilerin okulun yönetimine katılımında, velilerin çocuğun eğitimine destek vermesinde, velilerin okul tarafından eğitilmesinde, veliler tarafından okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler olmak üzere dört ana kategoride incelenmiştir. İçerik analizi sonucunda eğitim uygulama okullarında okul-veli ilişkilerinde yaşanan sorunlara ilişkin en yüksek düzeydeki görüşleri; "Okulun Yönetimine Katılım" ana kategorisinde, yöneticiler (%48,57) kararların

alınmasına katılımda; veliler ise kararların uygulanmasına katılımda (%20,69) görüş belirtmişlerdir. “Okul–Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Verme” ana kategorisinde yöneticilerin, %42,64 ile velinin özel eğitime bakış açısının yetersizliği, velilerin ise (%47,36) çocuğunun eğitimine zaman ayıramama noktasında görüş bildirdiği saptanmıştır. “Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde” yaşanan sorunlara ilişkin yöneticiler sorunun (%29,41) velilerden kaynaklandığını belirtilirken, velilerin (%7,77) daha çok zaman konusunda yaşadıkları sorunu dile getirdikleri görülmektedir. “Veliler Tarafından Eğitsel Etkinlikler Düzenlemesi” ana kategorisinde yöneticiler ve veliler (%45) ile sosyo-ekonomik düzeyden kaynaklı sorunların olduğunu dile getirmişlerdir.

ABSTRACT

OPINIONS OF THE ADMINISTRATORS AND PARENTS IN ANKRA PROVİNCE ISSUES LIVED IN SCHOOL-PARENT RELATIONSHIPS IN MENTALLY DISABLED EDUCATION APPLICATION SCHOOLS BELONGING TO MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION

Türkan, Sevtap

Master of Science, Education, al Administration and Supervision Program

Thesis Advisor : Assoc Prof. Yasemin Karaman Kepenekçi

June 2007, 96+xiii

The purpose of this reseach is to signpost the point of views of the parents of the mentally disabled students related to the issued lived in school-parent relationships taking place in the education application schools within the boundaries of Ankara Province aimed at mentally disabled ones belonging to Ministry of Education. The research working group is configured of 10 school administrators who are on duty in Ankara Province education application schools and who are willing to participate in the research and 15 student parents (total of 25 participants). Semi-structured question form has been used as the tool of data collection. As the point of views of the education application administrators and parent for the issues lived in school-parents relationships are collected with the negotiations carried out, qualitative methodology has been used in the analysis of the data. With the content analysis, school administrators' and parents' expressed point of views have been analyzed. The issues lived in school- parent relationships in the education application schools have been examined under four main categories as being: the participations of the parents to the school management, parents supports for the children's education, the trainings of the parents by the school and the issues encountered in the organizing of the training activities by the parents in the schools. In the result of the content analysis, it has been determined that their highest level of point of views for the

school- parent relationships in the ‘’Participation in School’s Management’’ main category were the administrators (48,57%) in the participation for the decision making,; and were the parents (20,69%) for the applications of the decisions taken.

In the main category of ‘’Supporting Child’s Education in School- parent Relationships’’, it has been indicated by the administrators (42,64%) the inadequacy of the parents point of views for the private training and on the other side the parents (47,36%) provided the accord of viewpoints in not being able to spare time for the private education of the child. The highest level of the administrator point of view related to the issues lived for the ‘’Training of the parent by the School’’ had 29,41 by indicating that it was sourced from the parents while the parents (7,77%) have rather voiced their problems about the issues lived for the subject of time. In the main category of ‘’The organizations of the Training Activities by the parents’’, the administrators and the parents (45%) have together voiced the existence of issues sourced from socio-economical levels.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KAPAK…….	i
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI…….....	İi
ÖNSÖZ……	İİi
ÖZET……	İV
ABSTRACT…….	Vİ
İÇİNDEKİLER…….	Vİİİ
TABLOLAR LİSTESİ…….	X
EKLER LİSTESİ…….	Xİİİ
BÖLÜM I	
GİRİŞ……	1
Problem……...	1
Amaç……	6
Önem……..	7
Sınırlılıklar……	8
Tanımlar …….	8
BÖLÜM II	
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR….	10
Aile ve Eğitim…….	10
Özel Eğitim……	11
Okul Yönetimi ve Katılım…….	12
Özel Eğitim Okullarında Aile Katılımının Önemi……..	17
Özel Eğitim Okullarında Ailenin Okula Katılımının Engelleri……..	25
Özel Eğitim Okullarında Okul Aile Birliklerinin İşleyişi…….	27
Özel Eğitim Okullarında Ülkemizde ve Dünyada Ailenin Katılımı……..	32

BÖLÜM III

YÖNTEM…….. 38
Araştırmanın Modeli…….. 38
Araştırmanın Çalışma Grubu…… 38
Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması…….. 41
Verilerin Analizi …….. 42

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM……. 43
Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Okulun Yönetimine Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri……... 43

Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri……... 51

Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri……... 60

Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri ……. 68

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER…… 75
Sonuçlar…….. ….. 75
Öneriler ……... 77

KAYNAKÇA……. 79
EKLER……. 86

TABLOLAR LİSTESİ

No **Sayfa**

Tablo 1. Eğitim Uygulama Yöneticilerinin, Yöneticilik Süresi, Mezun Olduğu Alan, Özel Eğitim Alanında Yöneticilik Süresine Göre Dağılımı…….. 39

Tablo 2. Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Öğrenci Velilerinin, Eğitim Durumu, Meslek Grubu, Aylık Gelir Düzeyi ve Özel Eğitimle İlgili Eğitim Alma Durumuna Göre Dağılımı …….. 40

Tablo 3. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul - Veli İlişkilerinde Velinin Okulun Yönetimine Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 43

Tablo 4. Velilerin Okulda Kararların Alınmasına Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 44

Tablo 5. Velilerin Okulda Alınan Kararların Uygulanmasına Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 46

Tablo 6. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul - Veli İlişkilerinde Velinin Okulun Yönetimine Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 47

Tablo 7. Okulda Alınan Kararlara Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …….. 48

Tablo 8. Okulda Alınan Kararların Uygulanmasına Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı ……. 49

Tablo 9. Okulda Alınan Kararların Uygulanmasının Değerlendirilmesine Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı ……. 50

Tablo 10. Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Yaşanan

Sorunlar İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 51

Tablo 11. Velilerin Özel Eğitime Bakış Açısına Yönelik Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …….. 52

Tablo12. Velinin Sosyo-Ekonomik Düzeyinden Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 53

Tablo 13. Velinin Çocuğuna Zaman Ayırmasında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …….. 54

Tablo 14. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 56

Tablo 15. Velilerin Özel Eğitime Bakış Açısına Yönelik Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …… 56

Tablo 16. Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Sosyo-ekonomik Düzeyden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı ……... 58

Tablo 17. Çocuğun Eğitimine Zaman Ayırmasında Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı ……. 59

Tablo 18. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul–Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri ……. 60

Tablo 19. Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde, Eğitimin Zamanından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri ……. 62

Tablo 20. Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde, Veliden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri…… 64

Tablo 21. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul–Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri …… 65

Tablo 22. Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde, Eğitimin Zamanından

Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri …….. 66

Tablo 23. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı…… 68

Tablo 24. Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Soyo- Ekonomik Düzeyinden Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı……69

Tablo 25. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri ……72

Tablo 26. Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Soyo- Ekonomik Düzeyinden Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı …….. 72

Tablo 27. Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde İletişimden Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı 73

EKLER LİSTESİ

EK- 1 Eğitim Uygulama Okulu Yönetici Görüşme Formu …….86.
EK- 2 Eğitim Uygulama Okulu Veli Görüşme Formu …….. 91
EK- 3 Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzin Onayı …….. 96

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın; problemine, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve araştırmayla ilgili tanımlara yer verilmiştir.

Problem

Her çocuğun bir diğerinden farklı olduğu ve bu nedenle de eğitimin bireysel temelli olmasının gerekliliği, çağdaş eğitim anlayışının özünü oluşturmaktadır. Oysa yıllarca vurgulanan normal eğitim-özel eğitim gibi, temelde iyi niyetle yapılan bir ayrım, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin normal bireyler ve engelli bireyler diye iki gruba ayrılmasına neden olmuş ve zihinlerde bu iki grup çok farklı yerlere oturtulmuştur. Şüphesiz, zihinsel, duygusal, iletişimle ilgili, duyusal, sosyal, fiziksel özellikleri nedeniyle normal eğitim süreci içerisinde daha özel hizmetlere gereksinim duyan bireyler için farklı eğitsel çabalara ihtiyaç vardır. Özel gereksinimi olan çocuklar için özel eğitim anlayışı normaldir, fakat çocukları etiketleyerek adeta bir mıknatısın iki kutbu gibi göstermek yanlıştır. Bugün artık bu yanlıştan dönülmeye çalışılmaktadır. Tarihten bugüne şöyle bir göz atıldığında özel eğitime gereksinim duyan çocukların eğitiminin oldukça yeni olduğu ve özel eğitim konusunda benimsenen ilkeler ve eğitsel yaklaşımlara ise çok kolay ulaşılmadığı söylenebilir.

Başaran ve Koç (2001), “Ailenin Çocuğun Okuldaki Eğitimine Katılım Sorunları ve Katılımın Sağlanması İçin Alternatif Bir Model” isimli çalışmalarında; bilginin, bilgi teknolojilerinin hızla arttığı günümüzde, eğitim kurumlarının da mevcut tüm kurumlar gibi bu hızlı gelişim ve değişimden etkilendiğini, yeni yapılanmalar oluşturmak durumunda kaldığını, bu nedenle

eğitim kurumlarının yapılarını tekrar gözden geçirmeleri gerekliliğinin ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Eğitim sisteminin en temel yapı taşı okuldur. Başaran (1994), okulu sistem yaklaşımı açısından ele alarak onu bazı alt sistemler halinde açıklamıştır. Bunlar, üretim alt sistemleri (eğitim programına göre öğrencileri yetiştirmeye dönük hizmetler), alış veriş alt sistemleri (okulun dış çevreyle ilişkiler kapsamında yürüttüğü hizmetlerde rol alan birimler), uyarlama alt sistemi (çevresel değişmelere bağlı olarak okulun geliştirilmesinde rol oynayan birimler), yaşatma alt sistemi (okulun bir örgüt olarak ayakta kalmasına dönük olarak çalışan birimler) ve yönetim alt sistemi (okulu oluşturan bütün alt sistemleri işleten, yönlendiren, okul amaçlarının gerçekleşmesini sağlayan alt sistem) biçiminde adlandırılmıştır.

Aytaç (1999), eğitim kurumlarının toplumu etkileyen ve toplumdan etkilenen sosyal kurumlar olduğu ve yaşadığı çevreden ayrı düşünülemeyeceğini, bu nedenle yeni yapılanma oluşturulurken eğitim kurumlarının merkeziyetçi yapıdan kurtularak, çevrenin, eğitime katılan her bireyin ve ailenin desteğinin alınması gerekliliğini belirtmiştir.

Okul bir sistem olarak düşünüldüğünde, okul ve aile ilişkisinin okulun alt sistemlerinden birisi olduğu görülür. Okul sisteminin verimli işlemesinde, amaçlarına ulaşmasında okul ve aile ilişkilerinin önemli bir etkisi vardır. Bu etkiyi okul ve çevre lehine çevirmek yine her iki tarafın çalışmaları ile mümkün olacaktır. Okul ve aile, yönetmelikte belirtilen görevleri en iyi şekilde yerine getirmeye çalışırken, okul yönetimi de bunun için uygun ortamlar hazırlamalıdır (Aydın,2004).

Anne-baba çocuğun kişiliğinin oluşmasında temel olan modellerdir. Çocukların davranışları büyük ölçüde anne-babalar ile olan etkileşimlerine bağlıdır. Dolayısı ile anne-babanın insanlar arası etkileşim konusunda

beceri sahibi olması gerekir. Buradan hareketle öğrencinin eğitilmesi konusu anne-baba eğitiminden ayrı düşünülemez. Çünkü öğrencilerin davranışlarının değişmesinde ve olgunluk kazanmasında aile eğitimi, okulda verilen eğitimden daha önemli yer tutmaktadır. Bu nedenle okulun etkililiğini artırmak, çocuğun okulda aldığı eğitimi daha etkili hale getirmek için ailenin okula katılımının sağlanması gereklidir (Gordon, 1989).

Ulusavaş (1991) ise anne-babaların çocuklarına karşı eğitimsel görevlerini, duygusal bağlarda güçlü olma özelliği kazandırma, hayata ilişkin çeşitli beceriler kazandırma ve mevcut becerileri destekleme ve kontrol mekanizmasını geliştirme ve çocuğun duygusal, zihinsel, sosyal, fiziksel gelişimini destekleme olarak belirlemektedir.

Ailenin okula katılımı ise, işbirliği çerçevesinde eğitsel değerlere dayalı olarak, aileleri, öğretmenleri ve öğrencileri bir araya getirerek eğitim gereksinmelerinin karşılanması ve birbirlerine yardım için görüş birliği sağlamaları temelinde yaklaşır (Pehlivan,1997). Özyürek (1983) öğretmen, öğrenci ve aileyi eğitim sisteminin en önemli üç temel öğesi olarak görmekte ve başarılı bir eğitim için bu üç temel öğenin uyumlu ve işbirliği içinde olması gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle öğretmen, öğrenci ve veli arasındaki ilişkilerin olumlu ya ad olumsuz olmasının öğrenci başarısını olumlu ya da olumsuz etkileyebileceği düşüncesiyle velinin eğitim sisteminin dışında tutulmaması gerektiğini savunmaktadır.

Comer ve Haynes (1991), etkili bir eğitim için okula veli katılımının kesinlikle gerekli olduğunu belirterek, okulların ve ailelerin, çocukların psikolojik ve eğitsel gelişimini etkileyen önemli kaynaklar olduğunu ve iyi sonuçların sadece bu iki kurumun ortak çalışmaları ile alınacağını ifade etmektedir. Özel eğitimde anne-baba katılımının gelişimine bakıldığında ise, yıllar önce engelli çocukların eğitiminde anne babaların bir rolü olamayacağı, bunun bir uzmanlık işi olduğu görüşünün hâkim olduğu gözlenmektedir (Smith, 1994). Ancak 1960'lı yıllardaki anne-baba ve çocuk

eğitimine yönelik araştırmalar, anne-babaların çocuklarının eğitimine katılmalarının çocuklarında olumlu değişiklikler ortaya çıkardığını göstermiştir (Mandel ve Fiscus, 1981; Shulz,1987'dan Akt. Cavkaytar, 1999). Özellikle 20. yüzyıl sonlarında uzmanların engelli çocukların anne-babalarına yönelik tutum ve beklentilerinde önemli değişiklikler olması, anne-babalık rolleri ve ebeveynlerin çocuklarının eğitimine çeşitli aşamalarda katılımının önemini artırmıştır (Bazyk, 1989 Akt. Cavkaytar). Özellikle araştırmaların, anne-baba katılımı ve desteği gereken alanlarda yoğunlaşması, uzmanların anne- babaların gereksinimlerini dikkate alması ve devlet politikalarındaki değişiklikler anne- baba katılımının geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Bazyk, 1989'dan Akt. Cavkaytar, 1999).

Okul öncesi ve ilkokul programlarında okul aile işbirliğinin önemli olduğu, anne- babanın da çocuğun eğitimine katkıda bulunabileceği vurgulanmasına rağmen (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1991a; 1991b; 1991c), Türkiye'de anne-babalar uzun yıllar özel eğitimin dışında kalmıştır. Ancak, diğer yandan, gerek yönetmeliklerde gerekse eğitim programlarında anne-baba katılımının nasıl sağlanacağına**,** anne-babalara ne tür hizmetlerin verileceğine açıklık getirilmemiştir (Anadolu Üniversitesi, 1992).

Bu durum özel eğitim kumlarının birçoğunda aile eğitim hizmetlerinin yetersiz kalmasına dolayısıyla anne-babaların eğitim hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmamalarına ve bu hizmetlerden yeterince yararlanamamalarına yol açmıştır. Nitekim yapılan bir araştırma sonucunda anne-babaların çocuklarının okulunu yeterince tanımadıkları ve okul tarafından kendilerine verilen hizmetleri değerlendiremedikleri ortaya çıkmıştır (Sucuoğlu, 1990). Okula giden engelli çocuğa sahip anne-babaların eğitim gereksinmelerine yönelik araştırmalar incelendiğinde, anne-baba gereksinimlerinin daha çok "bilgi gereksinimi" boyutunda yoğunlaştığı görülmektedir (Sucuoğlu, 1994). Çocuğun eğitiminde ve öğretiminde ilk temeller aile tarafından atılmaktadır. Ancak; çocuğun okula

başlamasıyla ailenin yasal olarak kurumla ilgilenme dönemi de başlamakta, böylece özürlü çocuk, ailesi ve kurum arasındaki ilişki giderek daha önemli bir hal almaktadır (Paul, 1981). Dolayısıyla çocuğun eğitim ve öğretiminin okul ve aile olarak iki temel noktada ilerleyeceği söylenebilir.

Özel eğitim hizmetlerine ilişkin yapılan son yasal düzenlemelere, özellikle Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye (1996) bakıldığında, bu Kanun Hükmünde Kararname'de, önceki yasal düzenlemelere göre aile eğitimine daha fazla yer verildiği görülmektedir. Bu durum aileye yönelik eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına ve ortaya çıkabilecek olumsuzlukların önlenmesine yönelik olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu yasada özel eğitimin temel ilkeleri sıralanırken yer verilen "özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür" (m. 4) ve "ailenin özel eğitim sürecinin her boyutunda aktif katılımlarının sağlanması esastır" (m. 4) hükümleri anne-baba katılımını teşvik etmektedir. Yine aynı Kanun Hükmünde Kararnamenin 11. maddesinde farklı konu ve sürelerle özel eğitim gerektiren bireyler için temel yaşam becerileri kazandırmada ailelerin ve yakın çevrelerinin aktif rol alma gereği belirtilmektedir. Özellikle 18. madde ile "Özel eğitim okullarında açılan yaygın eğitim programlarına katılan özel eğitim gerektiren bireyler ile söz konusu okulların aile eğitimi programlarına katılanlarda öğrencilerin birinci derece yakınlarının eğitimleri süresince iaşe ve ibateleri Bakanlıkça karşılanır" denerek ailenin ekonomik güçlükler nedeniyle aile eğitimi hizmetlerinden yararlanamaması engeli de ortadan kalkmaktadır.

Bu yasal durum çerçevesinde Türkiye'de ailelere verilecek eğitim hizmetlerinin ailelerin gereksinimleri göz önüne alınarak önem kazanacağı, özellikle anne-babaların eğitilerek çocuklarının eğitiminde gerekli olan desteği daha iyi sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

Aile kurumu öğrencinin özellikle de özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin eğitiminde okulun yanında en etkili kurumu oluşturmaktadır. Bu nedenle öğrenciyi tanımada, yönlendirmede, yeteneğini ve kapasitesini artırmada mutlaka aileyle işbirliğine gidilmelidir. Bunu sağlayabilmek için, çok çeşitli nedenlerle ailelerin okula gelmesi, öğrenci sorunlarını paylaşması, öğretmen ve yöneticiler ile ortak kararlar geliştirmesi ve çocuğunun başarısı için rol alması ve katkıda bulunması sağlanmalıdır. Okul-aile ilişkileri konusunda hem okul yönetimine hem de ailelere ayrı ayrı sorumluluklar düşmektedir. Başarılı, her açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmek okul ve ailenin birbirleriyle kurduğu iletişimle yakından ilişkilidir. Bu nedenle yaşam boyu süren eğitim ve okul-aile ilişkisi sağlıklı bireylerden sağlıklı toplumlara kadar uzanır. Bu bağlamda, özel eğitimin amaçları doğrultusunda başarıya ulaşabilmesi için ailenin eğitim öğretime uygun biçimde katılabilmesi, eğitim ortamının katılıma uygun bir biçimde hazırlanması gerekir. Hızla gelişen teknolojiden ve bilgiden yararlanabilmek ve bunları uygulayabilmek için okul yönetimi ve ailenin etkili bir plan ve sürekli bir iletişime ihtiyacı vardır

Bu nedenle bu araştırmanın problemini, özel eğitim kurumlarında okul ve aile ilişkilerinde var olan durumunun araştırılması ve bu alanda yaşanan sorunların ortaya çıkarılması oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, zihinsel engelliler eğitim uygulama okullarında okul-veli ilişkilerinde yaşanan sorunlara ilişkin, yöneticilerin ve velilerin görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Zihinsel engelliler eğitim uygulama okulu yöneticilerine ve bu okulun velilerine göre;

1. Velilerin okulun yönetimine katılımında ne tür sorunlar yaşamaktadırlar?

a) Kararlara katılımda ne tür sorunlar yaşanmaktadır?

b) Kararların uygulanmasına katılımda ne tür sorunlar yaşanmaktadır?

c) Uygulamaların değerlendirilmesine katılımda ne tür sorunlar yaşanmaktadır?

2. Velilerin çocuğun eğitimine destek vermesinde ne tür sorunlar yaşanmaktadır?

a) Velilerin özel eğitime bakış açısından kaynaklanan sorunlar nelerdir?

b) Velilerin sosyo-ekonomik düzeylerinden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

c) Velilerin çocuğun eğitimine zaman ayırmasından kaynaklanan sorunlar nelerdir?

3. Velilerin okul tarafından eğitilmesinde ne tür sorunlar yaşanmaktadır?

a) Personelden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

b) Eğitimin zamanından kaynaklanan sorunlar nelerdir?

c) Eğitimin yerinden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

d) Eğitimin süresinden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

e) Velilerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

f) Yöneticilerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

4. Veliler tarafından okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Mevzuattan kaynaklanan sorunlar nelerdir?

b) Velilerin sosyo-ekonomik düzeylerinden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

c) Velilerin okul yönetimi ile iletişiminden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

d) Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Türkiye de okul ve veli ilişkisi, genellikle, okul aile birlikleri ya da okul aile derneklerinin aracılığı ile kurulmaktadır. Devlet okullarında kurulan okul-

veli ilişkisi özel eğitim okullarındaki okul-veli ilişkisinden farklılık göstermemektedir. Diğer bir deyişle, eğitim uygulama okullarında okul-veli ilişkilerini, tıpkı devlet okullarında olduğu gibi, Okul Aile Birliği Yönetmeliği düzenlemektedir. Oysa aile, özel gereksinime ihtiyacı olan çocukların eğitiminde, diğer çocukların eğitiminde olduğundan daha fazla bir önem arz etmekte ve özel eğitime gereksinmesi olan çocukların eğitiminin en önemli yapı taşı olarak görülmektedir.

Özel gereksinimi olan çocukların eğitiminde, aile ve okul ilişkisinin önemini vurgulayan bu araştırma, okul ve veli ilişkilerinin velilerin okul yönetimine katılımı, çocuğun eğitimine destek vermesi, okul tarafından eğitilmesi ve okullarda eğitsel etkinlikler düzenlenmesi alt boyutlarında yaşanan sorunları ortaya koyacağı için önemlidir.

Sınırlılıklar

Araştırma; 2006–2007 Eğitim-öğretim yılında Ankara İli Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan ve çalışma grubuna giren kamuya ait zihinsel engelliler eğitim uygulama okullarında görev yapan yöneticiler ve bu okullardaki öğrencilerin velilerinin konuya ilişkin görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan önemli kavramların tanımları aşağıda sunulmuştur.

Okul Çevresi: Okul dışındaki eğitimle ilgili gruplardır. Bütün okullar için çevreleri önemlidir. Çevre denildiğinde okulun formal ve informal ilişkilere girdiği bireyler, örgütler, kurumlar ve iş dünyası akla gelmektedir (Aytaç, 1999).

Okul Aile Birliği: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda, okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ve öğretmenler arasında işbirliği sağlamak amacıyla kurulan kuruluş (MEB Okul Aile Birliği Yönetmeliği, 1983).

Veli: Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında öğrencinin okulla ilgili bütün sorumluluğunu resmen üzerine almış kişiler, ana-babalar.

Özel eğitim: Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim gereksinmelerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların engel ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime denir.

Engelli: Çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenilen düzeyde anlamlı farklılık gösteren bireydir.

Yönetici: Zihinsel engelliler eğitim uygulama okulu müdürü ve müdür yardımcılarıdır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde özel eğitim, özel eğitim okullarında aile katılımının önemi, okul yönetimi ve katılım ilişkisi, ailenin okula katılımında yaşanan engeller, okul aile birliklerinin işleyişi ve özel eğitim okullarında aile katılımına ilişkin Türkiye'de ve dünyada yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Aile ve Eğitim

Eğitim; bireyin toplumda hak ettiği yeri bulabilmesi, bu yer ya da meslekten toplum ve kendisi için istenilen amaçlara ulaşmasında yararlanabileceği bilgi, davranış ve yeteneklerle donatılmasıdır (Âdem, 1993). Eğitim, tek bir araç olmamakla birlikte, kişinin ve toplumun sosyal ve ekonomik gelişme ve değişmelere uyabilmesini sağlayan iyi bir süreçtir (Taymaz, 1997).

Aile ve eğitimin önemini; Başar (1997), eğitim ilk olarak ailede başlar ve kişilik yapısının temel davranışları büyük ölçüde ailede elde edilir şeklinde dile getirirken, Öztop (1996), aile ve eğitim kavramları için;aile içinde gösterilen davranışlar onun kişilik, sosyal ve zihinsel gelişimini yaşamın her aşamasında etkiler olarak açıklamıştır.

Şişman (2000)'a göre, toplum olarak kalkınmak için; sağlıklı düşünen, soran, sorgulayan, araştıran, sorumluluk sahibi gibi birçok olumlu özelliklere sahip bireylerin yetişmesinin temeli ailede atılır. Aile çocuğa ilk eğitimin verildiği yerdir. Her şeyden önce aile, bir okul öncesi eğitim kurumu olarak kabul edilir. Çocuk okula başladıktan sonra, ailenin bu işlevinin bir kısmını

eğitim kurumları üstlenmektedir. Ancak aile, hiçbir zaman çocuğun eğitiminden kendini bütünüyle soyutlamış olamaz.

Toplumu oluşturan en küçük sosyal kurum aile olduğuna göre sağlıklı toplumların oluşması açısından çocuğun eğitimiyle ilgili olarak ailenin izlediği yol çok önemlidir. Her aile bir okuldur, anne babalar ise o okulun hem öğrencisi hem de öğretmenidir. Ailenin çocuk eğitimine ilişkin anlayışı, içerisinde yaşadığı toplumun kültürüne ve normlarına göre değişmektedir. Ailenin eğitsel ortamı, öğrencinin okulda öğrendiklerini ya pekiştirici ya da köreltici bir özelliğe sahiptir (Çelik, 2003).

Eğitimde ailenin önemi tartışmasız kabul edilen bir gerçektir. Ancak özel eğitim denildiğinde ailenin önemi iki kat daha fazla olarak ortaya çıkmaktadır.

Özel Eğitim

"Özel eğitim gerektiren birey" çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenilen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey olarak tanımlanmaktadır (KHK:573, madde–3).

Özel eğitim, özel gereksinim gerektiren bireylerin, eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel eğitim gerektiren bireylerin bireysel yeteneklere dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimdir (2916 sayılı kanun). Bedensel, duygusal, iletişimsel, zihinsel ve sosyal gelişimlerindeki özellikleri nedeniyle normal eğitimden yararlanamayan bireylere özel yetişmiş elemanlar tarafından bir ekip çalışması anlayışıyla ve özel müfredat, farklı metot veya özel eğitim materyalleri kullanarak verilen eğitimdir (Enç, Çağlar ve Özsoy 1987).

Özel öğrenciler, zihinsel gerilik, sağırlık dahil işitme bozuklukları, konuşma veya dil bozuklukları, körlük dahil görme bozuklukları, ciddi duygusal bozukluklar, ortopedik engelliler, otizm, travmatik beyin hasarı, başka sağlık

bozuklukları veya özgül öğrenme yetersizlikleri gibi sorunları olan ve bu nedenle özel eğitime ve bağlantılı hizmetlere gerek duyan çocuklardır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı,1999).

Özel eğitime gereksinimi olan çocuklara sahip ailelerin, çocuklarının yaşamındaki önemi tartışmasız bir gerçektir. Çocuğun gelişim sürecinde yaşama uyum sağlayabilmesi, ailesine ve çevresine olan bağımlılığını en aza indirebilmesi için çocuğun gereksinimlerini temel alan eğitim programlarının düzenlenmesinde, ailenin önemi dikkate alınmalıdır.

Okul Yönetimi ve Katılım

Eğitim yönetimi, kamu yönetiminin özel bir alanı olarak düşünülebilir. Eğitim örgütleri, temsili siyasal organlar tarafından saptanmış olan eğitim politikaları çerçevesinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunurlar. Eğitim yönetimi ve onun bir alt alanı olan okul yönetimi, devletin eğitim politikalarını ve yetkili organların bu politikalar doğrultusunda saptadığı genel ve özel amaçlarını gerçekleştirmekle yükümlüdür (Kaya, 1996).

Taymaz (1997), eğitim yönetimini, eğitim örgütlerini saptanan amaçlara ulaştırmak üzere insan ve madde kaynaklarını sağlayarak ve etkili biçimde kullanarak, belirlenen politikaları ve alınan kararları uygulamak olarak tanımlamaktadır. Okul yönetimi, eğitim yönetiminin sınırlı bir alana yani okula uygulanmasıdır. Başka bir ifade ile okul yönetimi, eğitim yönetiminin bir alt uygulama alanıdır. Okul yönetiminin, eğitim yönetimi ile olan farkı şu şekilde açıklanabilir: Eğitim yönetimi sistem ile ilgilenirken okul yönetimi okul düzeyinde yoğunlaşan sorunlar ile ilgilenir. Yani eğitim yönetimi eğitime makro düzeyde, okul yönetimi ise mikro düzeyde bir bakış açısı ile yaklaşır (Erdoğan, 2000).

Eğitimle ilgili sorunların çözümlenmesi için öğrencilerin, öğretmenlerin, velilerin eğitimle ilgili dernek, sendika ve vakıfların okul yönetimine katılması gerekir. Bu unsurların yönetime katılmasıyla karmaşık olan yönetim

süreçlerinde kişilerin deneyimlerinden, mesleki bilgilerinden yararlanılarak daha güçlü bir okul yönetimi yaratılabilir (Başaran ve Koç, 2001).

Katılma deyimi geniş anlamda, devlet memurları da dâhil olmak üzere, tayin ile görev başına getirilen bütün memurlardan ayrı olarak halk topluluğuna mensup kişilerin hükümetin faaliyetlerine tesir etmek veya doğrudan doğruya toplum ihtiyaçlarını sağlamak yolunda oynadıkları rolü ifade etmek maksadı ile kullanılmıştır. Dar anlamda katılım ise, sadece kişilerin ve grupların bir araya getirilmesi değil, bunların birbirlerini etkileyecek yapıda bütünleşmesidir, şeklinde tanımlanabilir. Bir başka deyişle örgütte katılma, her üyenin gücüne göre kendi payına düşeni diğerlerine ilişkin olarak yapmasıdır (Hesapçıoğlu, 1989).

Katılma davranışıyla yöneticiler, yönetilenlerin benlik gereksinimlerinin doyumunu sağlamaktadır. Yönetsel kararları uygulayan iş gören, sorunun belirlenmesine, çeşitli çözüm seçeneklerinin ortaya çıkarılmasına ve tartışılmasına katılabilirse bu durum iş görenin güdülenmesine, kararın kalitesinin iyileştirilmesine hizmet edebilir. İş gören bu durumda meydana getirilen kararın “kendi kararı” olduğuna içtenlikle inanacak ve uygulamasını da titizlikle yapacaktır (Bayrak, 1996).

Okul örgütünün demokratik bir anlayışla işletilebilmesi için, bütün üyelerinin katılımının sağlanması ilk koşuldur. Okulun vazgeçilmez taraflarından biri de ailelerdir. Bu nedenle okul yönetimine ilişkin kararların alınması sürecine velilerin katılımı da bir gerekliliktir (Aydın, 2004).

Katılımcılarla karar vermenin özellikleri ve yararlarını Taymaz (2000), şöyle sıralamıştır:

a) Demokratik ilkelerle en tutarlı yöntemdir.
b) Katılımcılar birer müşteri olarak kabul edilir.
c) Doğru ve isabetli kararlar almayı sağlar.
d) Daha etkin uygulamayı teşvik eder.
e) İnsan kaynaklarının etkili kullanılmasını sağlar.
f) İnsanların doyumunu kolaylaştırır ve örgüt iklimini geliştirir.

Velilerin okullara etkin katılımı denildiğinde, şüphesiz tüm velilerin okul yönetimine katılımı söz konusu değildir: Velileri temsil eden bir birim olan okul aile birliği ya da temsilcileri okul yönetimine özellikle karar verme sürecinde katılarak, velileri temsil etmektedirler.

Bursalıoğlu (2002)'na göre, katılma ve fırsat ve eylemine karşı olanlar, onu yönetimi devirmek girişimi gibi görürler. Bazıları katılmayı bir yönetim oyunu olarak kullanır ve katılanları istediklerini söyletecek yahut yaptıracak bir araç durumuna sokarlar. Katılmanın etkili olarak kullanılması için, yönetimin şu üç görüşü benimsemesi gerekir: Alt basamakların yönetim gücüne güvenme, karar sürecinde bunların gerekli olacağını kabul etme, kişisel yetkinin olumsuz sonuçlarından kaçınma. Bu görüşlerin ışığında, karar sürecine katılma ile karar yetkisinin kullanılması ters oranlı olmaktadır. Katılanların kişiliğini güçlendirmesi, yaşantı ve yetişmelerini sağlaması, birleşme için bir güdüleme olması katılmanın başlıca yararlarını oluşturur.

Katılmalı yönetimin etkili olabilmesi için, velilere sadece katılmış olmanın ötesinde alınan kararlar ve uygulamalar üzerinde etki yapabilecekleri bir mekanizmanın sağlanmış olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında katılmalı yönetimin başarısı büyük ölçüde okul yöneticisinin yönetim şekline ve tavırlarına bağlıdır (Özden, 1999).

Okul yöneticisi katılma ilkesini daha çok benimsemek ve uygulamak zorundadır, çünkü informal yanı ve grupları güçlü olan okulun işlemesinde, işbirliğinin önemli yeri vardır. İşbirliği ise, katılma sayesinde gerçekleşen bir eylemdir. Özellikle aşırı uzmanlaşmanın geçerli olduğu bir çağda, bu uzmanların fikir ve eylemleri ancak işbirliği yoluyla koordine edilebilir. Bu koordinasyon ise, emir verme veya gruplaşmadan çok, dayanışma yolu ile sağlanır (Bursalıoğlu, 2002).

Aytaç'a (2000) göre de, okullara toplum katılımı, kamu desteğini artırır. Bu da, okulların toplumun ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamada daha etkili olmasını sağlar. Velilerin okullara etkin katılımı sayesinde, okula sahiplik

duygusu artar. Başarılı bir okul merkezli yönetim uygulaması için velilerin katılımı zorunludur. Bu katılımda önemli olan nokta, karar alma yetkisinin ne kadarının velilere aktarılacağını belirlemektir. Fazla yetki sorumluluğu ortadan kaldırarak, çok fazla güçlü olmalarına yol açar; çok az yetki vermekse gerçek toplum katılımını engelleyen bir faktör olarak ortaya çıkar.

Bazı çalışmalarda ve literatürde aileyi okula katılım konusunda neyin motive ettiği üzerinde durulmuştur. Motivasyon konusunda aşağıda belirtilen öneriler getirilmiştir (Forrest ve Sean 2003):

a) Öğretmenlerin, aileler ve diğer toplum üyeleri ile bire bir iletişim kurmaları.
b) Temsilciler, aileler ve gönüllülerin birbirleriyle telefon yoluyla bağlantı kurması; aileleri aramak için öğretmenlere ve diğer okul personeline telefon etme imkânının sağlanması.
c) Tüm ailelerin bireysel ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına hitap edecek aile etkinliklerinin düzenlenmesi.
d) Etkin katılımın sağlanması için teşvik, başarı ve tanımanın kullanılması.
e) Etkileşim kültürünü geliştirmek; ailelerin kendilerini rahat hissedebilecekleri sıcak, olumlu bir ortam sağlamak.
f) Ailelerin ayda en az bir kez okulla bağlantı kurmalarını gerektirecek fırsatlar yaratmak.
g) Ailelere evde öğrenme ve çocuğun öğrenmesi ile ilgili bilgi verilmesi.

Aile katılımı, velilerin, evdeki çocuk yetiştirme uygulamalarından okulda yapılan etkinliklere katılımına kadar her şeyi içeren geniş ve bütün bir ifadedir. Çocuk yetiştirme çocuğu besleme, büyütme ve onunla ilgilenme yanında, özellikle çocuğun okuldaki başarısı ile de ilgilenmedir. Bu velinin okuldaki spor yarışmalarına, veli öğretmen toplantılarına ve kısa dönemli veli eğitimi kurslarına kadar olan her etkinliği kapsar (Tutkun ve Köksal, 2002).

Ailenin okul ile iş birliği ve okul etkinliklerine katılımında üç temel yol vardır (Akt. Yaylacı, 1999):

a) Okula Doğrudan Katılım: Aileler çocuğun okulunu seçerler, okullarda ailenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek biçimde kendilerini yapılandırırlar. Ailelerde okuldan daha fazla tatmin olarak ve okul etkinliklerine katılarak yönetici ve öğretmenlerle birlikte okulu yöneterek, problemleri çözerek gerçekleştirirler.
b) Aile Eğitim Programları: Aileleri çocukların ilk öğretmenleri olarak desteklemek için ve ailelerin çocuklarıyla daha iyi iletişim kurmalarına yardım, çocuklarına çalışma alışkanlığı vb. bireysel nitelikleri kazandırmada yardım için eğitim programları düzenlenir.
c) Aile Kaynak ve Geliştirme Programları: Aileye yönelik eğitim programları.

Ailenin okula katılımının taşıması gereken nitelikler üzerine (PTA) Parent Teacher Association (Veli-Öğretmen Derneği) tarafından bazı standartlar geliştirilmiştir (www.pta.org).

a) İletişim: Okul ile aile arasında karşılıklı, çift yönlü, anlamlı bir iletişimin olması,
b) Aile: Ana babalık yeteneklerinin desteklenmesi,
c) Öğrencinin öğrenmesi: Ailelerin öğrencinin öğrenmesindeki vazgeçilmez rolleri,
d) Gönüllülük: Ailelerin okula katılımda gönüllü olmaları,
e) Okul kararlarını verme ve okulu benimseme,
f) Toplumla işbirliği.

Flaxman ve Inger'e göre ise katılımda dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır (Aktaran: Yaylacı, 1999):

a) Okul aile iş birliği, çok amaçlı, iyi planlanmış ve uzun süreli düzenlendiğinde başarılı olur.
b) Okul aile iş birliği çalışmaları hem sorunların çözümüne hem de olası sorunların ortaya çıkmasını önlemeye yönelik olmalıdır.
c) Okul aile işbirliği yalnızca ilk ve ortaokul düzeyinde değil, lise düzeyinde de önemli ve etkilidir.

d) Ailelerin okul etkinliklerine katılımları için mutlaka iyi eğitilmiş olmaları gerekmez.
e) Okul aile iş birliğinin iyi düzenlenmesi en çok alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen çocuklara yarar sağlar.

Özel eğitimde Anne-baba katılımına yönelik ilk oluşumlar ebeveynlerin çocuklarına eğitim olanakları sağlama çabalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Aile gruplarının bu çabaları, özel ve resmi özel eğitim kurumlarında özel eğitim programlarının geliştirilmesine ekonomik destek sağlama, okulöncesi ve sonrası hizmetlerin yaygınlaştırılması, öğrenci velilerine yönelik hizmetler, toplumla birlikte yaşam merkezleri ve korumalı işyerleri kurulması, araştırma, uzman personel eğitimi ve tıbbi hizmetlerin sunulması olarak sıralanmaktadır (Schulz, 1987).

Özellikle annelerin çocuklarının gelişimine katkıda bulunabilmek için eğitime, bilgiye ve beceriye duydukları gereksinim anne-babaların çocuklarına öğretici olarak yetiştirilmelerini amaçlayan aile eğitimi programlarının geliştirilmesiyle giderilebilecektir. Nitekim anne-baba eğitimine yönelik birçok araştırmada uygun eğitim olanakları sunulduğunda anne-babaların çocuklarının eğitimine etkin olarak katılabilecekleri ve birçok beceriyi çocuklarına öğretebileceklerine ilişkin bulgulara rastlanılmaktadır (Cavkaytar,1999).

Özel Eğitim Okullarında Aile Katılımının Önemi

Çocukların doğduğu andan okula başlama sürelerine kadar gördüğü ilk öğretmenleri anne ve babalarıdır. Birçok beceri ve davranışta anne ve babayı model alırlar. Özel eğitim programlarının iyi yapılandırılmasının, aileyi temel alarak planlanmasının gerekliliği ve önemi kaçınılmaz bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır.

Yirminci yüzyılın sonları engellilerin eğitiminde okul ortamlarının yanında doğal ortamlarda da destek hizmetlerin yaygınlaştırılması

düşüncelerinin arttığı bir dönemdir. Doğal ortamlarda sağlanacak desteklerin de ailelerin katılımıyla gerçekleşmesi yönünde önemli adımlar atılmaktadır. Özellikle anne-babaların özel eğitime etkin katılımlarının sağlanmasının bir zorunluluk olduğu özel eğitimciler tarafından tartışmasız kabul edilmektedir (Elksin ve Elksin, 1990). Bu açıklama tüm bireylerin eğitiminde olduğu gibi, zihinsel engellilerin eğitiminde de ailenin önemini vurgulamaktadır. Cavkaytar (1999)'a göre ise tüm bireylerin eğitiminde olduğu gibi, zihinsel engellilerin eğitiminde de aileler önemli olmaktadır. Çünkü çocukla çoğu zaman birlikte olan, ondan sorumlu olan ailedir vurgusunu yapmıştır.

Anne-babaların çocuklarının eğitimine destek olmaları bağlamında ele alınan anne-baba katılımı, aile eğitimi uygulamalarıyla sağlanabilmektedir. Sistematik ve kavramsal temelli bir süreç olan aile eğitiminin amacı, anne-babaları, anne-babalığın değişik yönleriyle ilgili bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve beceri sahibi yapmaktır. (Schulz, 1987). (Turnbull, 1983; Schulz, 1987)' a göre bu genel amaç doğrultusunda, anne-babaların ve çocuğun gereksinimlerine uygun hizmetlerin geliştirilmesine yönelik aile eğitimi programları düzenlenmektedir. Yaygın olarak, anne-babayı anne-baba olarak eğitmeyi, anne-babayı çocuğuna öğretici olarak yetiştirmeyi ve anne-babayı gönüllüler olarak eğitmeyi amaçlayan programlardan söz edilmektedir (Akt. Cavkaytar, 1999).

Çeşitli kaynaklarda anne-babaların eğitime katılmasının, çocuklarının başarılı bir yaşama geçişinde önemli olduğu vurgulanmaktadır (Glen, 1996). Bir görüşe göre, anne-baba katılımı eğitim sürecinin değerini arttırmakta, anne-babalar akademik ve sosyal programları güçlendirecek şekilde okul personeline görüş ve bilgileriyle katkıda bulunabilmektedirler (Comer ve Haynes, 1991). Özellikle anne-babaların çocuklarının okulda öğrendiklerini ev ortamında uygulayabilecek ve geliştirebilecek nitelikte olması, sosyal becerilerin okuldan ev ortamına genelleştirilmesini ve okuldaki amaçlara ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır (Elksin ve Elksin, 1990). Bunun yanında anne-baba katılımının, çocukların kendilerine güven konusunda ve bunun getirisi olarak kişisel ve eğitimsel gelişimlerinin daha iyi duruma geldiği söylenebilir.

Ysseldyke ve Christenson (1993–1994) anne-baba katılımının sağlanmasının yararlarını şöyle sıralamaktadırlar; Anne-baba katılımı öğrencinin gelişimi ile doğrudan ilişkilidir. Anne-baba katıldığında, öğrencinin uzun dönemde akademik başarı gelişimi daha yüksek düzeye ulaşabilmekte, öğrencinin dikkati, okula yönelik tutumları, benlik tasarımı olumlu şekilde artmaktadır. Bunun yanında, anne-babalar da toplumsal olanaklardan, okuldan ve öğretmenlerden daha fazla yararlanabilmektedirler. Yapılan birçok araştırma sonucunda anne-baba katılımının anne-babaların çocukları ile ilişkilerinin artmasına, kendileri ve çocukları hakkında daha olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olduğu söylenebilir.

Cone, ve Delawyer (1985) ise anne-babaların çocuklarının eğitim programlarına katılmasının yararlı sonuçlarını; çocuğun gelişimini ve eğitimini hızlandırması, ailelerin bilgi ve becerilerini yükseltmesi, ailenin duygu durumunu olumlu şekilde yükseltmesi, eğitim programının verimli olmasını sağlaması şeklinde açıklamaktadır. Aile katılımının anlamı bir eğitimciden diğerine değişebilmektedir. Bu tanımlardaki ortak nokta, aile ve okul arasındaki ilişkinin çocuğun eğitiminde daha etkin rol almasını sağlamak fikri olmaktadır (Eryorulmaz,1993).

Anne-baba katılımına yönelik ilk oluşumlar ebeveynlerin çocuklarına eğitim olanakları sağlama çabalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Aile gruplarının bu çabaları, özel ve resmi özel eğitim kurumlarında özel eğitim programlarının geliştirilmesine ekonomik destek sağlama, okulöncesi ve sonrası hizmetlerin yaygınlaştırılması, öğrenci velilerine yönelik hizmetler, toplumla birlikte yaşam merkezleri ve korumalı işyerleri kurulması, araştırma, uzman personel eğitimi ve tıbbi hizmetlerin sunulması olarak sıralanmaktadır (Schulz, 1987).

Özel eğitimde ileri ülkelerden biri olan Amerika Birleşik Devletlerinde anne-babaların engelli çocuklarının eğitimine katılımlarının üç aşamada gerçekleştiği gözlenmektedir. Önceleri tıbbi model benimsendiğinden çocukla ilgili karar veren ve onu tedavi edebilecek tek uzman personel olarak hekimler görülmüştür. Bu nedenle anne-baba katılımının sınırlı gerçekleştiği

söylenebilir. (Coleman ve Apts, 1991)'a göre son yıllarda ailenin eğitime aktif katılımına yönelik yapılan araştırmalar, aile katılımının, aileye, çocuğa ve eğitim sürecine olumlu katkılar getirdiğini göstermektedir. Nitekim ailelerin çocuklarına; sosyal kabul, fiziksel beceriler, özbakım becerileri, evi koruma, okuldan eve gelme, telefonu kullanma, yiyecek içecek hazırlama, toplumsal kaynakları kullanma ve tanıma gibi birçok beceri kazandırmada yardımcı olabileceği belirtilmektedir (Akt. Cavkaytar, 1999). Bu tür becerilerin birçoğu, zaman ve mekân sınırlılığı nedeniyle okul ortamlarında çok fazla gerçekleştirilememektedir. Bir çocuk günün dörtte birlik bir kısmını okulda geçirirken diğer bölümünü aile ve aile çevresiyle birlikte geçirir. Bu nedenle ailelere, eğitim sağlanarak, çocuklarıyla birlikte olduğu uzun zaman dilimini en iyi şekilde değerlendirmelerine yardımcı olunmalıdır (Glen,1996).

Zihinsel engellilerin ailelerinin eğitilmesi; anne babalarının çocuklarını herkesten daha iyi tanıması ve çocuğu ile daha fazla etkileşim içinde olması, birebir eğitim eksikliğini gidermesi, öğretim ve diğer hizmetlerin masraflarını azaltmasıyla doğrudan eğitim götürülemeyen çocukların eğitimini üstlenmeleri açılarından önemlidir (Fox ve Binder, 1990). Bunların yanında Turnbull (1983), ailelerin, çocuğunun okulda öğrendiği becerileri evde sürdürmesi, pekiştirmesiyle en önemlisi çocuklarının gelişimlerine yardımcı olmaktan duydukları hoşnutluk, aile eğitiminin önemini daha da artırmakta, çeşitli aile eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması gerekliliğini desteklemektedir (Akt. Cavkaytar, 1999).

Amerika Birleşik Devleti'nde 1948 yılında yapılan Uluslararası Aile ve Öğretmenler Kongresinde alınan kararlar doğrultusunda aile katılımı ve eğitimi konusu gündeme gelmiştir. 1950 li yılların başından 70'lere kadar aileler engelli çocuklarını okula gönderebilmek için çaba göstermiş, aynı zamanda devlet okulları özürlüler için eğitim servislerinin geliştirilmesinde deneyim kazanmış ancak genel olarak aileler çocuklarının eğitimi ile ilgili kararlara çok az katılmışlardır (Paul, 1981). 1960'lı yıllara kadar engelli çocuğa sahip ailelere verilen hizmetler oldukça sınırlı kalmış, 1970 ve 80'li yıllarda gerek normal gerekse engelli çocukların eğitiminde anne-babaların olumlu etkileri vurgulanmaya başlanmış, eğitimin çocuk için doğal ortam olan ev ortamında

anne-babanın katkısıyla yürütülmesinin önemi fark edilmiştir (Sucuoğlu, 1997b).

1960'lı yıllarda, ailelerin baskı grupları oluşturarak çocuklarına eğitim olanakları sağlamaya yönelik girişimde bulunmaları ve aile katılımına ilişkin çalışmaların yaygınlaşması, uzmanların ailelere yönelik tutum ve beklentilerinde önemli değişikliklerin oluşmasına yol açmıştır (Cavkaytar, 1999).

1967'de Avrupa'da Plowden Raporu, ev ve okul arasında kurulması gereken ilişkinin politika ve uygulama alanına yansımasında bir taslak görevini üstlenmiştir.1978 de sunulan Warnock Raporunda ise aile ve okul ilişkisi kavramından yola çıkarak aileler ve uzmanlar arasındaki olumlu iletişimin engelli çocukların eğitiminde ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Çocuğun engel derecesi ne olursa olsun uzmanların yönlendirmesiyle ailenin eğitimsel roller üstlenmesi bir hedef olarak gösterilmiştir (Akt. Murray, 2000).

1975'de Amerika Birleşik Devleti'nde çıkarılan Tüm Engelli Çocuklar İçin Eğitim Yasası PL 94–142 (Public Law) anne-babaları terapist ve öğretmen olarak tanımlayarak, anne-babaların eğitime aktif olarak katılmalarının yolunu açmıştır. Son olarak PL 99–457 sayılı yasa ile aile merkezli anne-baba katılımı benimsenmiştir (Bazyk, 1989). Yasalardaki bu değişmeler anne-babalara çocuklarının eğitim programlarının tüm bölümlerini kapsayacak şekilde söz sahibi olma hakkını sağlamıştır. Böylece anne-babalara çocuğunun eğitimi için planlayıcı, işbirlikçi, destekçi ve öğretici olma süreçlerinde yeni umutlar yaratılmıştır (Bazyk, 1989). Bütün bu gelişmelere rağmen Amerika Birleşik Devletlerinde 1992 yılında düzenlenen Ulusal Anne-Baba Katılımı Zirvesi sonuçları anne-baba katılımının 1990'ların en önemli sorunu olduğunu göstermektedir (Kroth ve Edge, 1997).

Avrupa'da ailelerin eğitim sistemine katılımı konusunda daha fazla önem verilmeye başlanmış, 1981 Eğitim Yasası (Education Act) ve 1988 Eğitim Reformu Yasası ile engelli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının eğitimi hakkında bilgilendirilmesi ve sürece dâhil edilmesi konusunda yasal haklar

verilmiştir. Ailelerin kendileri ve çocuklarının hakları hakkında en az bilgiye ve söz hakkına sahip olmaları ve eşitliğe dayalı katılımın uygulanamaması gibi nedenlerle okul yetkililerinin ailelerin görüşlerine önem vermesi ve onların rızası olmadan kararlar almaması konusu gündeme gelmiştir (Tomlinson, 1982; Case, 2000). 1993'te yapılan Eğitim Yasası ve Özel Eğitime İhtiyacı Olanların Tanı ve Değerlendirme Kodlama Uygulamaları'nda ailelerin haklarıyla ilgili sınırlamalar getirilmiş, okul yetkilileriyle ters düştükleri anlaşmazlıkların olduğu noktalarda kendilerini savunma konusunda ailelerin örgütlenmesine yönelik düzenlemeler hedeflenmiştir (Murray, 2000).

1997 Engelli Bireylerin Eğitimi ile ilgili yasal düzenlemenin en önemli konusunu ailenin çocuğunun eğitimine katılımında karar vermede okulun yanında ikinci merci olarak görülmesidir. Bu düzenleme ile özel eğitimde temel kavram olan bireysel eğitim programlarının, bireysel aile hizmet kavramına dönüştürüldüğü görülmektedir (Telzrow, 1997). Görüldüğü üzere yapılan çalışmalarda ve alınan kararlarda aileye var olan kaynakları nasıl kullanacakları, yetersiz kaldıkları noktalarda nasıl destek alacakları belirtilmeye ve en önemlisi, ailelerin çocuklarının eğitimi konusundaki yeri ve öneminin vurgulanmaya çalışıldığı söylenebilir.

Ülkemizde engelli çocuğa sahip anne- babalar 1960'larda örgütlenmeye başlamışlar ve farklı özür gruplarındaki çocukların gereksinimleri olan eğitim ve öğretimle ilgili çeşitli haklar elde etmelerini sağlayabilmeleri için gönüllü kuruluşlar kurmuşlardır (Sucuoğlu, 1997a; Özyürek, 1997).

Engelli çocukların anne babalarıyla ilgili ilk çalışmalar 1980'li yıllarda başlamış ve "aile rehberliği" kavramı, ailelere verilecek hizmetleri kapsayacak şekilde kullanılmıştır (Akkök, 1984). Anne babaların katılımları incelendiği zaman, Ankara'daki kurumlarla sınırlı olan çalışmalarda; anne babaların eğitime katılımlarının çok az olduğu, ancak annelerin babalardan daha fazla eğitime katıldıkları, katılımın çocukla ilgili alanlarda daha fazla olduğu, anne baba katılımının çocuğun devam ettiği programın türüne göre farklılaşmadığı görülmektedir (Sucuoğlu, Küçüker ve Kanık, 1994).

Dünyamızda hızla değişen toplumsal kuramlar ve kurallar karşısında özel eğitimde değişime ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle özel eğitimin yeniden biçimlenmesine, gerçeklerle bağlantılı anlamlı reformlara gerek duyulmaktadır. Ülkemizde reform kabul edilebilecek yeniliklerden biri de 1997 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamedir (Akçamete, 1997).

Özel eğitim hizmetlerine ilişkin önceki yasal düzenlemelere göre son yıllarda aile eğitimine daha fazla yer verildiği gözlenmektedir. Bu durum aileye yönelik eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına ve ortaya çıkabilecek olumsuzlukların önlenmesine yönelik olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu yasada özel eğitimin temel ilkeleri sıralanırken yer verilen "Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür" ve "Ailenin özel eğitim sürecinin her boyutunda aktif katılımlarının sağlanması esastır" ifadeleri anne-baba katılımını teşvik etmektedir (KHK: 573).

Bunun yanında aynı kanun hükmünde kararnamenin 6. maddesi "Erken çocukluk dönemindeki özel eğitim hizmetlerinin ailenin bilgilendirilmesi ve desteklenmesi temeline dayalı olarak evlerde ve kurumlarda sürdürülmesi" gereğini belirterek aile eğitimi hizmetlerine okul öncesi dönemde de önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (KHK: 573).

Yine aynı yasanın 11. maddesinde farklı konu ve sürelerle özel eğitim gerektiren bireyler için temel yaşam becerileri kazandırmada ailelerin ve yakın çevrelerinin aktif rol almaları gereği belirtilmektedir. Özellikle 18. madde ile "Özel eğitim okullarında açılan yaygın eğitim programlarına katılan özel eğitim gerektiren bireyler ile söz konusu okulların aile eğitimi programlarına katılanlarda öğrencilerin birinci derecede yakınlarının eğitimleri süresince iaşe ve ibateleri Bakanlıkça karşılanır" denerek ailenin ekonomik güçlükler nedeniyle aile eğitimi hizmetlerinden yararlanamaması engeli de ortadan kalkmaktadır (KHK: 573).

Bu yasal durum çerçevesinde Türkiye'de ailelere verilecek eğitim hizmetlerinin ailelerin gereksinimleri de göz önüne alınarak yaygınlaşacağı umulmaktadır. Özellikle Türkiye'de anne-babaların eğitilerek çocuklarının eğitiminde aktif katılımcılar olarak yetiştirilmelerine yönelik araştırmaların bulunması, yasal düzenlemelerin bir an önce yaşama geçirilmesi açısından özel eğitimcileri ve anne-babaları cesaretlendirmektedir. Ancak bu konuda yine öncelikle anne-babaların gereksinimlerinden hareket etmenin daha doğru olacağı düşünülmektedir (www.eğitim.com aile).

Anne-baba gereksinimleri çocuğun gelişim dönemleri ile ilişkili olduğu gibi bu dönemlerde karşılaştıkları ciddi durumlarla başa çıkabilme yeterliği ile de bağlantılıdır. Dolayısıyla anne-baba gereksinimleri çocuğun gelişim dönemlerine göre farklılaşabilmektedir. Örneğin anne-babalar engelli bir çocuğa sahip olduğunu öğrendiğinde ve doğumu izleyen zamanlarda daha çok duygusal desteğe gereksinim duyarken, çocuk okula başladığında gereksinimleri çocuğunun özellikleri hakkında bilgi, çocuğunun eğitimine etkin katılım, ileriki dönemlerde ise çocuğun eğitimiyle ilgili kuruluşlarda görev alma gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır (Schulz, 1987).

Özellikle annelerin çocuklarının gelişimine katkıda bulunabilmek için eğitime, bilgiye ve beceriye duydukları gereksinim anne-babaların çocuklarına öğretici olarak yetiştirilmelerini amaçlayan aile eğitimi programlarının geliştirilmesiyle giderilebilecektir. Nitekim anne-baba eğitimine yönelik birçok araştırmada uygun eğitim olanakları sunulduğunda anne-babaların çocuklarının eğitimine etkin olarak katılabilecekleri ve birçok beceriyi çocuklarına öğretebileceklerine ilişkin bulgulara rastlanılmaktadır (Cavkaytar,1999).

Özel Eğitim Okullarında Ailenin Okula Katılımının Engelleri

Anadolu Üniversitesi (1992) tarafından yapılan bir araştırmaya göre özel eğitim kurumlarının büyük çoğunluğunda aile eğitimi hizmetleri sunulmadığı, sadece veli toplantılarının yapıldığı görülmüştür. Genellikle

öğretmen uygun gördüğü zaman yapılan toplantılarda ailelerin bilgilendirildiği ve isteklerine cevap verilmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Bunun yanında rehberlik ve araştırma merkezlerinin ailelerle yaptıkları toplantılarda en önemli ve en çok gündeme gelen konunun, anne-babanın engelli çocuğu ile evde yapacağı etkinlikler olduğu gözlenmektedir.

Türkiye'de aile eğitimine yönelik çalışmaların yapılması ve aile eğitiminin gerekli-liği tartışmasız kabul edilmesine rağmen (MEB, 1991d; Unicef, 1990; DPT, 1990) kurumlaşmanın yaygın olmadığı ve aile eğitiminin yasalarda yeterince yerini almadığı, kurumların yönetmeliklerinde aile eğitiminin nasıl, hangi amaçla, kimler tarafından yapılacağının belirtilmediği gözlenmektedir (Anadolu Üniversitesi, 1992).

Cavkaytar'a (1999) göre bu yasal durum çerçevesinde Türkiye'de engelli bireylere eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Başbakanlık ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından verilmektedir. Ancak bu kurumlar tarafından sağlanan hizmetler hem sayı hem de kalite açısından yeterli olmaktan hayli uzaktır. Ayrıca ülkemizde okul öncesi eğitim ve erken eğitim hizmetleri yaygınlaştırılmamış olup, bu hizmetler sadece özel özel eğitim kurumlarınca ve üniversiteler bünyesinde verilmektedir. Alanda ihtiyaç duyulan öğretmen ve uzman personel üniversitelerin ilgili fakülte ve bölümlerinde yetiştirilmekte ancak gereksinimi karşılamaktan uzak olduğu görülmektedir (Özürlüler İdaresi Başkanlığı,1999).

I. Özürlüler Şurası'nın "Özürlülerin Toplumsal Yaşama Tam Katılımı" komisyonunun raporunda da; "Ailelere maddi, sosyal ve duygusal destek sağlayacak aile destek programlarının olmayışı, özürlü çocuğun eğitiminde ailenin kurumdaki eğitim çalışmasına ve karar alma sürecine katılım, ebeveynlik becerilerinin desteklenmesi, ebeveynlerin birbirleri ile etkileşiminin desteklenmesi ile ilgili çalışmaların yeterli olmaması" katılım konusundaki engelleri yeterli derecede ortaya çıkardığı söylenebilir (Özürlüler İdaresi Başkanlığı,1999).

Tüm bu olumsuzluklar ve anne-babaların özel eğitimde yeterince yer almaması çeşitli nedenlerle açıklanabilmektedir. Bunlar; anne-babanın eğitimden ve özel eğitimden anlamayacağı görüşünün yaygın olması, eğitimcilerin anne-babalarla çalışmaya karşı isteksizliği, anne-babalarla çalışma konusunda yetersizliği, parasal yetersizlik, eleman yetersizliği ve anne-babanın isteksizliği şeklinde sıralanabilmektedir (Kırcaali-İftar, 1995).

18 Ocak 2000 tarihli 23937 sayılı Resmi Gazete de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile engelli bireye sahip ailelerin özel eğitim sürecindeki tüm aşamalara katılımına, kurumlarda oluşturulacak ekibin içinde yer almalarına ve aileye sunulacak hizmetlerin belirlenmesine yönelik düzenlemeler getirilmiştir. Bu yönetmelik, aile katılımının sağlanmasına ve 573 sayılı KHK'nin etkin br şekilde uygulanmasına yönelik çıkarılmıştır. Ancak 573 sayılı KHK'nin öngördüğü önemli konularda kurumlarda ekibin oluşturulması ve planlı bir şekilde yürütülmesi esasına dayalı olarak çıkarılan bu yönetmeliğin yeni olması ve henüz uygulamaya tam olarak geçirilmesi için gerekli alt yapı çalışmalarının yapılmamış olması özel eğitimde hedeflenenlere ulaşılmasını güçleştirmektedir (Uğurlu, 2001).

Murray (1990), ebeveynlerin sıklıkla karşılaştıkları kurumsal engeller üzerinde bir araştırma yapmış, pek çok araştırmacı da profesyonellerin önyargılarını incelemişlerdir; bu araştırmalarda "yardım" sistemlerinin ebeveyn ve ailelerin yaşadıkları stres olduğu görülmüştür. Kendilerine güvenen ailelerin profesyoneller tarafından "saldırgan ", "rahatsız" veya " aşırı duygusal " olarak değerlendirilmesi de ailenin rolünü olumsuz etkileyebilmektedir. Engelli birey ve ailesinin yaşam tarzına yabancı olan profesyoneller, gelişimsel ve sosyal açıdan "sistem " ve çocukla mücadele etmek zorunda kalan ebeveynlerin sıklıkla karşılaştığı üzüntüleri anlayamayabilirler. Adaptasyon sürecinde ebeveynleri " çaresiz " olarak görebilirler. Bu tarz bir anlayış kendini çocuğa göre hazırlayan aileyi ve adaptasyon sürecinin döngüsel yapısını göz ardı edebilir.

Yine Murray (1990)'e göre anne-baba-profesyonel arasında işbirliğine dayalı çalışmayı engelleyen pek çok engel vardır:

- Anne-babaların kendilerine güvenmemeleri,
- Çocuklarının ve ailenin gereksinimleri arasında dengeyi sağlamakla ilgili sorunlar,
- Çocuğun potansiyelinin ve profesyonellerin katkılarının abartılması ya da azımsanması,
- Profesyonellerle geçmişteki olumsuz yaşantılar

Bu engeller doğrultusunda zihinsel engelli çocuğun ve ailesinin özellikleri dikkate alınarak; uygun eğitim programlarının düzenlenmesinin; okul yönetiminin, okul çalışanlarının ve gerekli destek hizmetlerinin ailenin okula katılımını işlevsel hale getirebilmesi için koordineli ve planlı bir şekilde çalışmasının gerekli olduğu söylenebilir.

Özel Eğitim Okullarında Okul Aile Birliklerinin İşleyişi

Okul aile birlikleri, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda, okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ve öğretmenler arasında işbirliği sağlamak amacı ile kurulmuş birliklerdir.

Bütün modern toplumlarda olduğu gibi, toplumumuzda da; okul ile ailenin işbirliği zorunlu hale getirilmiştir. Öğrenciyi ham bir madde, okulu bu ham maddeye şekil veren bir atölye olarak kabul ettiğimizde ortaya çıkacak eserin daha sağlıklı olabilmesi için okul ile ailenin işbirliğinin sağlanarak geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın; Atatürk İlke ve İnkılâplarına ve Anayasamızın başlangıcında ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin milli, ahlaki ve insani, manevi, kültürel değerlerini benimseyen, daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan milli, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetişmelerini sağlamaktır (http://members.xoom.com./).

Çocuk, okul hayatına başladığında da aile, çocuğun eğitimi konusunda ona yol göstermek, onu yönlendirmek, okulla sürekli iletişim halinde olmak zorundadır. Bunun için okullarda bazı örgütler (okul-aile birlikleri gibi) kurulmaktadır. Bu örgütlerde, öğretmen ailenin desteğini almak için onlarla iyi ilişkiler kurmalı, çocuk hakkında bilgilenmeli ve kendi çalışmaları hakkında velileri bilgilendirmelidirler (Çınar 2002: 96). Okulun ilk yıllarından itibaren, ailelerin katılımı ile çocukların okul ortamında kazandıkları becerilerin ev ortamında pekiştirilmesi ve geliştirilmesi, okul-ev tutarlılığının sağlanması ve ailelerin okul ortamının etkili bir öğesi haline gelebilmesi bugün eğitim sürecinin temel hedeflerinden biridir (Çelik, 2003).

Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının yaşama dönüştürülmesi için aile odaklı eğitim çalışmaları sürdürülmelidir. Toplumsal yaşamın her alanında demokratik, laik, sosyal hukuk devletinin geliştirilmesi doğrultusunda, ailenin demokrasi ve insan hakları düşüncesini ve uygulamasını üreten kurum olarak işlevsellik kazanması sağlanmalıdır (www.aile.gov.tr).

Birliğin görev ve yetkileri şunlardır (m.6):

a) Öğrencileri, Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile Atatürk İnkılâp ve İlkeleri doğrultusunda yetiştirmek üzere okul yönetimi, öğretmenler, veliler ve ailelerle iş birliği yapmak.

b) Okulun amaçlarının gerçekleştirilmesine, stratejik gelişimine, fırsat eşitliğine imkân vermek ve öğretmenler kurulunca alınan kararların uygulanmasını desteklemek amacıyla velilerle iş birliği yapmak.

c) Kurs ve sınavlar, seminer, müzik, tiyatro, spor, sanat, gezi, kermes ve benzeri etkinlikler de okul yönetimi ile iş birliği yapmak.

d) Özel eğitim gerektiren öğrenciler için ek eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesini ve desteklenmesini sağlamak.

e) Okulun bina, tesis, derslik, laboratuvar, atölye, teknoloji sınıfı, salon ve odaları ile bahçe ve eklentilerinin bakım ve onarımlarının yapılmasına, teknolojik donanımlarının yenilenmesine, geliştirilmesine, ilâve tesis yaptırılmasına, eğitim-öğretime destek sağlayacak araç-gereç ve yayınların alımına katkıda bulunmak.

f) Eğitim-öğretim faaliyetleri dışındaki zamanlarda okulun derslik, spor salonu, kütüphane, laboratuvar ve atölyeleri gibi

eğitim ortamlarının, kamu yararı doğrultusunda kullanılmasını sağlamak.

g) Okulun ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmet satın almak.

h) Okulda uyulması gereken kurallar hakkında velileri bilgilendirmek ve onlarla iş birliği yaparak, zararlı alışkanlık ve eğilimlerin önlenmesi için okul yönetimine yardımcı olmak.

ı) Millî bayramlar, anma, kutlama günleri, belirli gün ve haftalar ile düzenlenecek tören ve toplantıların giderlerine katkıda bulunmak.

i) Öğrencilere sağlık ve temizlik alışkanlıkları kazandırmada alınacak ortak tedbirler için katkı sağlamak.

j) Ailede, okulda ve çevrede, öğrencilerle diğer çocukların iyi alışkanlıklar kazanmalarını, iyi birer vatandaş olmalarını sağlayıcı tedbirler alınmasında okul yönetimine yardımcı olmak.

k) Okula yapılan aynî ve nakdî bağışları kabul ederek kayıtlarını tutmak; sosyal, kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenlemek; kantin, açık alan, salon ve benzeri yerleri işlettirmek veya işletmek.

l) Okul yönetimi ile iş birliği yaparak, okula ve imkânları yeterli olmayan öğrencilere maddî-manevî destek sağlamak. Belirlenen kardeş okullara katkıda bulunmak.

m) 14/6/2003 tarihli ve 25138 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Okul Servis Araçları Hizmet Yönetmeliğinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmek.

n) Eğitim-öğretimle ilgili kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmak.

o) Eğitim-öğretimi geliştirmek amacıyla çalışma komisyonları oluşturmak.

p) Eğitim-öğretimi geliştirici diğer etkinliklere katkı sağlamak.

Okul Aile Birliği, okul müdürü, müdür yardımcıları, öğretmenler, öğrenci velileri ve isterlerse öğrencilerin ana ve babalarının katılmaları ile oluşur. Okul Aile birliği kurulduğu okulun adını alır. Okul Aile Birliğinin Organları; Genel kurul, Yönetim Kurulu ve Denetleme Kurulu'dur (m. 8).

Kurul, Birliğin kuruluşunda adı geçen okul müdürü, müdür yardımcıları, öğretmenler, öğrenci velileri ve isterlerse öğrencilerin ana ve babalarından oluşan üyelerden meydana gelir (m.9).

Genel Kurulun Çalışması, Okul Aile Birliği ilk defa kuruluyorsa okul müdürlüğünün, daha önce kurulmuş ise, Yönetim Kurulunun daveti ile ders yılı başını takip eden iki ay içerisinde toplanır. Genel

kurul üye tam sayısının en az bir fazlasının iştiraki ile toplanır. Toplantıda çoğunluk sağlanamamışsa bir hafta sonra, gelen üyelerle toplanır ve bunların çoğunluğu ile karar alınır. Genel kurul toplantı tarihi ve gündemi okul müdürlüğü tarafından bilgi edinmek bakımından bir üst makama bildirilir (İlçe veya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne). Genel Kurul, gündeminde bulunan konuları görüşür. Yeni bir konu gündeme alınmak istenirse, toplantıda bulunan üyelerin en az onda biri tarafından genel kurula teklif edilmesi gerekir. Gündem maddelerinin sırasında da bir değişiklik yapılmak istenirse aynı usul uygulanır (m.10).

Genel Kurulun Görevleri: Yönetim ve Denetleme Kurullarını seçmek, yönetim ve denetleme kurullarının raporlarını görüşerek karara bağlamak, okulun eğitim faaliyetlerine ilişkin görüşlerini bildirmek ve bu konularda temennilerde bulunmak (m.11).

Yönetim Kurulu: Yönetim Kurulu genel kurul tarafından seçilen 5 asil, 5 yedek üye ile yönetim kurulunun tabii üyesi olan okul müdürü ve öğretmenler kurulunca seçilen 1 öğretmenden meydana gelir. Yönetim kurulu, seçildiği hafta içersinde toplanarak kendi arasından 1 başkan, 1 başkan Yardımcısı ve 1 yazman seçer, yönetim kurulu üyelerinden Başkan, birliğin temsilcisidir. Başkan yönetim kuruluna başkanlık eder. Başkan yardımcısının başkan olmadığı zamanlarda onu temsil eder. Yazman, birliğin yazı işlerini yürütür. Yönetim Kurulu; Birliğin görevlerini bir program dahilinde yürütülmekle vazifeli ve bu çalışmalarında genel kurula karşı sorumludur. Yönetim kurulu, okulun açık olduğu zamanlarda ayda bir defa toplanır. Okulun açık olmadığı zamanlarda da toplanabilirler. Toplantı en az 4 üye ile yapılır. Kararlar oy çokluğu ile alınır. Oyların eşitliği halinde başkanın oyu iki oy sayılır. Yönetim kurulu kararları, karar defterine yazılarak imzalanır. Üyelerden özürsüz olarak üç toplantıya katılmayanlar istifa etmiş sayılırlar. Bu durumda yedek üyelerden sırada olanlar alınır. Yönetim kurulunda üye sayısı yedeklerle birlikte 4'ün altına düştüğü takdirde, genel kurul, okul

müdürlüğü tarafından bir ay içersinde toplantıya çağırılır ve yeni yönetim kurulu teşekkül ettirilir (m.12).

Yönetim kurulu birlik adına görev yapar; birliğin görevlerini ve genel kurulda alınan kararları bir plan dahilinde yürütür (m.13).

Eğitim-öğretimin kalitesinin yükseltilmesine ilişkin önerilerde bulunmak, karşılaşılan güçlüklerin giderilmesine katkı sağlamak üzere okul müdürlüğü ve velilerle iş birliği yapar. Ders yılı içinde en az ayda bir toplanır. Toplantılar, gerektiğinde okulun açık olmadığı zamanlarda da yapılabilir. Toplantılar en az 5 üyenin, öğrenci mevcudu yüzün altında olan okullarda ise 3 üyenin katılımı ile yapılır ve kararlar oy çokluğu ile alınır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Birliği temsil eden başkan, yönetim kuruluna başkanlık eder. Başkan yardımcısı, başkanın bulunmadığı zamanlarda başkana vekâlet eder. Muhasip, birliğin gelir-gider işlemlerini, sekreter de yazışmalarını yürütür. Yazışmalar okul müdürü ile koordineli olarak yapılır.

Denetleme Kurulu, Denetleme Kurulu, genel kurul tarafından seçilen üç asil, iki yedek üyeden oluşur (m.14). Asil üyeler genel kuruldan sonra ilk hafta içinde toplanıp aralarından bir başkan seçerler. Denetleme kurulu, üç ayda bir toplanarak, yönetim kurulunun faaliyetlerini ayrıntılarıyla inceleyerek bu konuda hazırladığı raporu faaliyet dönemi sonunda genel kurula sunar (Tebliğler Dergisi, 2005:2573).

Görülmektedir ki, Türkiye'de okul aile işbirliğinin yasal zemini belli bir ölçüde hazırlanmış olmakla birlikte, yapılan araştırmalar ortaya koymuştur ki okul aile birlikleri yeterince etkili ve verimli değildir.

Okul aile birlikleri giderek işlevlerinden uzaklaşmış ve her yıl öğrencilerin akademik başarılarını velilere duyuran bir iki toplantıdan öteye bir işlevi kalmamıştır. Okul Aile Birliği Yönetmeliğinde de OAB'nin "okul dışında

bir kişiliğe sahip olmadığı" belirtilerek bir sınırlama getirilmiş bunun yanında okulun mali, yönetsel, eğitsel işlerinin sorumluluğunu doğrudan okula ait oluğu belirtilmiş bu konuda OAB'nin sadece "dileklerini bildirme hakkının" bulunduğu belirtilmiştir. Bu hükümlere dayalı olarak işleyen OAB'lerde zaman içinde "formalite" kurumlara dönüşmüşlerdir (Yılmaz, 1993).

Özel Eğitim Okullarında Dünyada ve Ülkemizde Ailenin Katılımı

Akkök (1984), ailelerin davranışsal yaklaşıma dayalı aile rehberliği programına katılmalarının, öğretilebilir düzeydeki çocukların özbakım becerilerinin geliştirilmesine katkısı ve bu programın anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla bir araştırma desenlemiştir. Akkök yaptığı çalışmada, haftalık toplantılar düzenlemiş, toplantılarda ailelere özbakım becerilerinin öğretimine ilişkin bilgiler vermiş, toplantıların devamında da ev ziyaretleri ve telefon görüşmeleri ile iletişimi sürdürmüştür. Çalışma sonunda, aile rehberliği uygulamalarının, öğretilebilir çocukların özbakım becerilerinin gelişimine katkısı olduğunu ve özbakım becerileri açısından deneme grubundaki çocukların kontrol grubundaki çocuklara göre daha ileri düzeyde olduklarını bulmuştur.

Sucuoğlu, Kanık, Küçüker (1994) öğretilebilir çocukların ailelerine yönelik olarak Özel Eğitimde Anne-Baba Programları adlı örnek çalışmalarında davranışçı yakla-şımı esas alan yapılandırılmış anne baba eğitimi programı hazırlamışlardır. Program anne-baba rehberliği el kitabı (Akkök ve Sucuoğlu, 1990) ve bu kitabın videokaseti ile desteklenmiştir. Uygulamaya zihin engelli çocuğa sahip anne babalar katılmıştır. Program grup çalışması şeklinde yürütülmüştür. Sonuç olarak anne babaların birbirleriyle etkileşime girerek deneyimlerini ve anlatılan konularla ilgili bilgilerini paylaştıkları, çalışmaya katılan babaların annelerden ayrı olarak gruplaştıkları, deneyimlerini birbirlerine aktardıkları gözlenmiştir. Sonuçta anne babaların programdan hoşlandıkları, yararlandıkları ve kazandıkları bilgileri günlük yaşama uyguladıklarının verdikleri geri bildirimlerden anlaşıldığı belirtilmektedir.

Vuran (1997), annelere çocuklarının uygun davranışlarını ödüllendirme ve uygun olmayan davranışlarını eleştirmeme becerilerinin kazandırılmasında bilgilendirme dönüt verme, dönüt verme ile ödüllerin birlikte kullanılması süreçlerinin annelerin ödül kullanma ve eleştirme sıklığında, çocukların ise uygun olan ve olmayan davranışlarında ne düzeyde değişikliğe yol açtığını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla üç anne ve zihin engelli çocuklarıyla çalışılmıştır. Araştırma sonucunda bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ile ödüllerin birlikte kullanıldığı eğitim sürecince, annelerin hedef davranışlarındaki değişiklikler giderek amaca yaklaşmıştır. Benzer değişiklikler çocukların belirlenen hedef davranışlarında da görülmüştür.

Başaran ve Koç (2001)'un, "Ailenin Çocuğun Okuldaki Eğitimine Katılım Sorunları ve Katılımın Sağlanması İçin Alternatif Bir Model" başlığını taşıyan araştırmalarında; resmi ve özel ilköğretim okullarında veli, öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin, velinin çocuğun okuldaki eğitimine katılımı ile ilgili görüşlerini, karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerini ortaya koyarak katılım sağlayan bir model geliştirmişlerdir.

Sarılar'ın "Aile Eğitim Düzeyinin Öğrenci Başarısına Etkisi" başlıklı araştırmasında, ailenin eğitim düzeyi düşük ise bu durumun okulla ilişkileri ve öğrenci başarısını olumsuz etkilediğini saptamıştır (Sarılar, 1993).

Yaylacı (1999), "İlköğretim Okullarında Ailenin Okula Katılımı" başlığını taşıyan yüksek lisans tezinde; kamuya ait ilköğretim okullarında ailenin okula katılımının ne düzeyde gerçekleştiğini, engellerini ve geliştirilmesi için neler yapılabileceğini Ankara ili örneğinde ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

Aksüt (1997) tarafından yapılan "Eğitim Yöneticilerinin Yeterlilikleri, Özel Eğitim Okulu Müdürlerinin Yeterliliklerine İlişkin Bir Araştırma" isimli çalışma, özel eğitim okulu müdürlerinin yeterliliklerini karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamıştır. Okul müdürlerinin ideal ve gerçek yeterlik düzeyleri çalışmada test edilmiştir. Araştırmada sonuç olarak; özel eğitim okulu müdürlerinin hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitim programlarında değişiklikler yapılmasının, yeterlik konusunun özellikle okul müdürlerinin atamalarında

dikkate alınmasının ve bu tür çalışmalara tarafsızlık ilkesine bağlı kalarak bakanlık desteği sağlanmasının hizmetlerin yerine getirilmesinde yararlı olacağı ortaya konmuştur.

Temir (2002) yapılan "çocuğu kaynaştırma eğitimine devam eden ailelerin sorunları ve beklentileri" isimli çalışmada yer alan bulgular arasında anne- babaların %60'nın okulun fiziki koşullarının engelli bireyler için uygun olmadığını belirttikleri görülmüştür. Okulun fiziksel koşullarının uygun olmamasının bu çocukların hareketlerini kısıtladığı da ortaya konulmuştur. Okulda çalışan personelin kaynaştırma ile ilgili bilgi sahibi olmamaları ve çocukların yarıdan fazlasının okulla ilgili sorunlarından dolayı evde ağladıkları aileler tarafından dile getirilen diğer sorunlar arasında yerini almaktadır.

Çelik (2003) tarafından yapılan " zihin engelli çocuğu olan anne-babaların okulda anne baba katılımına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi" isimli çalışmanın bulgularına dayalı olarak, zihin engelli çocuğu olan anne- babaların yarısında çoğu genel olarak okulda katılım alanlarını önemli bulmakta, gereksinim duymakta ve katılmayı istemektedir. Anne- babaların okuldaki etkinliklere katılım düzeyleri, katılım alanlarına yönelik önem ve gereksinimlerinin düşük olması durumunda azalmalar olmuştur. Okulda eğitime katılım alanlarına göre anne-babalar en çok genel ve özel sorunlarına çözüm aramak amacıyla öğretmenlerle birlikte yaptıkları toplantıları önemli görmekte, bu tip toplantılara gereksinimleri olduğu ve katılacaklarını belirtmektedirler.

Koçak'ın 1988'de "Okul Aile İletişiminin Engelleri" başlıklı araştırmasından elde ettiği bulgulara göre, evin okula uzak olması iletişime çok az derecede engel olarak görülmektedir. Okul ve öğrenciyle ilgili bilgilerin aileye geç gitmesi yönetici ve öğretmenlerce bir engel olarak görülürken, yine yönetici ve öğretmenlere göre ana-babaların işlerinin çokluğunun iletişimi çoğunlukla engellediği saptanmıştır. Ayrıca yönetici ve öğretmenlere göre ana-babaların çocukları hakkında olumsuz şeyler duymak istememeleri engeli ara sıra düzeyinde iletişimi engellerken, ana-babalara göre ise bu hiçbir zaman engellememektir.

Nural'ın 1987 yılında yaptığı "Velilerin Okul Yönetiminden Beklediği Davranışlar" başlıklı araştırmasının bulgularına göre, veliler yönetici ve öğretmenlerle çok nadir görüşmektedirler. Velilerin yöneticilerden bekledikleri davranışlar ise şunlardır: Çocuklarına ilgisiz velilerin yönetici tarafından uyarılması, yöneticilerin okulda velilerin rahatça konuşabilecekleri bir ortam hazırlamaları, yöneticilerin velilerin hatalarına karşı hoşgörülü olması. Velilere göre yöneticiler bu davranışları yeterli düzeyde göstermemektedirler.

Anadolu Üniversitesi (1992) tarafından yapılan bir başka araştırmaya göre özel eğitim kurumlarının büyük çoğunluğunda aile eğitimi hizmetleri sunulmadığı, sadece veli toplantılarının yapıldığı görülmüştür. Genellikle öğretmen uygun gördüğü zaman yapılan toplantılarda ailelerin bilgilendirildiği ve isteklerine cevap verilmeye çalışıldığı gözlenmektedir. Bunun yanında rehberlik ve araştırma merkezlerinin ailelerle yaptıkları toplantılarda en önemli ve en çok gündeme gelen konunun, anne-babanın engelli çocuğu ile evde yapacağı etkinlikler olduğu gözlenmektedir.

Doğan'ın 1995 yılında yaptığı "Ankara Merkez İlçelerindeki Okullarda Okul Aile İletişiminin Engelleri" başlıklı araştırmasında elde ettiği bulgulara göre: Veliler, okul aile iletişiminde, öğretmen ve yöneticileri üst düzeyde görme, okuldan gelen yazıları anlayamama, öğrenci hakkında olumsuz bilgi alma endişesi, öğretmen ve yöneticilerin kullandığı kelimeleri anlayamama engelleri ile hiç karşılaşmamaktadırlar. Öğretmenler ise, velilerin evlerinin uzak olması, velilerin okula ve öğrenciye yeterli zaman ayıramaması, yöneticilerin okul aile iletişiminde ilgisiz, isteksiz davranmaları ve okul aile ilişkileri konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, yöneticilerin veliye aynı konuda öğretmenden farklı bilgi vermesi, öğrencilerle ilgili bilgilerin tamamının yöneticilere ve öğretmenlere aktarılmaması, velilerin okulla ilgili kararlara katılamaması engellerinin var olduğuna inanmaktadırlar.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında (2001–2005) yer alan, 2023 yılına kadar ilköğretimle ilgili ilke, hedef ve stratejilerde, ana-baba eğitimi için okul binalarından yararlanılması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca,

ilköğretimin hedefine ulaşmasının ana babanın eğitime katılması ile mümkün olacağı, eğitimde okul aile tutarlılığını sağlamak üzere ana babayı okula çekecek bazı özendirici önlemler alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Çocuğu tanıma ve tüm gelişimlerine yardım etmede ana babaların katılımı sağlanmalı; öğretme öğrenme ortamlarının düzenlenmesinde ana babanın rehberliğine başvurulmalıdır. Ana baba ve çocuğun diğer çevresi ile etkili iletişim kurularak çocuğun bir bütün ve çok yönlü olarak gelişimi sağlanmalıdır.

Kessler-Sklar ve Baker (2000), "Okul Bölgelerinde, Okul Aile Birliği Politikaları ve Programları" adlı araştırmalarında Amerika'da 15 eyalette 200 okul bölgesinin idare amirlerine, bölge düzeyinde uygulanan programlar açısından aile birliği politikaları ve bu politikaların uygulama adaptesi hakkında altı önemli tip soru sormuşlardır. Aile birliği politikalarının çeşitli türlerinin varlığı hakkındaki sorular şunlardır:

1. Bu bölge, okul politikaları ve uygulamaları hakkında karar veren ailelere fırsatlar sağlamak için bir politikaya sahip mi?
2. Okulda başarılı olmaları için çocuklara yardım edebilme yolları hakkında ailelerle iletişim sağlanabiliyor mu?
3. Okul aktivitelerinde farklı ailelerin dikkatini çekemeye çalışıyor mu?
4. Okulda çalışanların kendilerini geliştirmelerini ve ailelerle iletişimini destekliyor mu?
5. Çocuğun ilerlemesi hakkında ve okul programları hakkında ailelerle düzenli ve açık iletişim kuruyor mu?
6. Muhtaç ailelerin adresleri için topluluk grupları ve sosyal hizmet ajansları ile bağlantı kuruyor mu?

Araştırma bölge düzeyindeki aile birliklerinin politika ve programları hakkında bilgi vermektedir. Bu programların finansal yönleri ve yönetimi, değerlendirilmeleri, model programlar, başarılı politikaları benimseme ve uygulamaya koyma hakkında ve çocukların akademik başarılarının gelişmesinde, en modern bilgileri sağlayan bölge liderlerinin nasıl sağlanacağı ile ilgili daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu tavsiye edilmektedir.

Osborne (1999) “Okul Kurulu Ve Veli Katılımı: Yeni Bir Bakış Açısı” adlı araştırmasında, “Okul kurulları veli / aile katılımını her yönüyle kabul etmelidir. Veli katılımı kalıcıdır. Okulların kurulları, okul yönetimleri ile işbirliği içinde çalışarak veli katılımını destekleyecek ve izleyecek bir plan geliştirmelidir. Katılım için veliler ya da diğer aile üyelerine okul geceleri, müzik dinletileri, veli öğretmen görüşmeleri, program danışmanlık komisyonları ve sınıf partileri gibi bir dizi etkinlik ya da seçenekler sunmanın önemli olduğunu unutmamak gerekir. Katılımı sağlamanın tek bir yolu yoktur” demektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında, okul ve veli ilişkilerinde yaşanan sorunları ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma tarama modelindedir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2006–2007 Eğitim-Öğretim yılında, Ankara İli Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki kamuya ait zihinsel engellilere yönelik Eğitim Uygulama Okullarında görev yapan ve araştırmaya katılmaya istekli 10 okul yöneticisi ve 15 öğrenci velisi (toplam 25 katılımcı) oluşturmuştur.

Görüşlerine başvurulan eğitim uygulama okulu yöneticilerine ait kişisel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.Eğitim Uygulama Okulu Yöneticilerinin, Yöneticilik Süresi, Mezun Olduğu Alan, Özel Eğitim Alanında Yöneticilik Süresine Göre Dağılımı

Değişkenler		**n**	**%**
Yöneticilik süresi	0 – 5 yıl arası	4	40
	6 – 10 yıl arası	3	30
	11 – 15 yıl arası	2	20
	16 ve üzeri	1	10
Özel eğitim okulunda yöneticilik süresi	0 – 5 yıl arası	4	40
	6 – 10 yıl arası	3	30
	11 – 15 yıl arası	3	30
	16 ve üzeri	0	0
Özel eğitim bölümü mezunu olma durumu	Evet	0	0
	Hayır	10	100
Toplam		**10**	**100**

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu yöneticilerinin 4'ü 0–5 yıl arası yöneticilik süresine sahipken, daha sonra sırasıyla üçü 6–10 yıl arsı, ikisi 11–15 yıl arası, biri ise 16 ve üzeri süreye sahiptir. Yöneticilerin özel eğitim alanındaki yöneticilik sürelerine bakıldığında çoğunluğun 0 – 5 yıl arası görev yaptıklarını belirtmişlerdir.

Özel eğitim alanı mezunu yöneticinin görüşmeler sonucunda olmadığı ortaya çıkmıştır.

Eğitim uygulama okullarına devam eden öğrenci velilerine ait kişisel bilgiler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Öğrenci Velilerinin, Eğitim Durumu, Meslek Grubu, Aylık Gelir Düzeyi Çocuğunun Eğitimine Zaman Ayrıma Süresi ve Özel Eğitimle İlgili Eğitim Alma Durumuna Göre Dağılımı

Değişkenler		**n**	**%**
Eğitim durumu	Okuryazar	0	0
	Okuryazar	1	6,66
	İlkokul mezunu	7	46,66
	Ortaokul	1	6,66
	Lise ve dengi	5	33,33
	Yüksek	1	6,66
	Toplam	**15**	**100**
Mesleki durum	Ev hanımı	8	53,33
	Esnaf	0	0
	Memur	2	13,33
	Profesyonel	0	0
	İşsiz	1	6,66
	Diğer	4	26,66
	Toplam	**1**	**100**
Aylık gelir düzeyi	300 – 500	6	40
	600 – 800	5	33,33
	1000 YTL ve	4	26,66
	Toplam	**1**	**100**
Özel eğitim ile ilgili herhangi bir eğitim alma durumu	Var	4	
	Yok	1	
Bir günde çocuğunun eğitimine zaman ayırma süresi	Hiç	2	13,33
	Bir saat	6	40
	İki saat	5	33,33
	Üç saat ve	2	13,33
Toplam		**1**	**100**

Tablo 2' de görüldüğü gibi görüşmeye katılan velilerin büyük bir oranının %46,66 ile ilkokul, önemli bir kısmının da % 33,33 ile lise ve dengi okul mezunu olduğu görülmektedir. Velilerin mesleki durumlarına bakıldığında % 53,33 ile ev hanımı, % 26,66 ile diğer meslek gruplarına dahil olduklarını söylemişlerdir. Aylık gelir düzeyleri bakımından velilerin % 40'ı en alt basamak grubu olan gelir düzeyini işaretlemişlerdir.

Velilerin özel eğitim ile ilgili herhangi bir eğitim alanların sayısının 4, almayanların sayısının ise 11 kişi olduğu görülmektedir. Velilerin çoğu çocuklarının eğitimine günde bir saat (% 40), önemli bir kısmının da iki saat (% 33,33) zaman ayırdıklarını söylemişlerdir.

Ailenin çocuğun eğitimine katılımının önemi göz önünde bulundurulduğunda velilerin özel eğitim hakkında çoğunun her hangi bir eğitim almadığı, eğitim durumları ve maddi olanaklarının da buna imkân vermediği görülmektedir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım, Şimşek, 2000).

Araştırmada kullanılmak üzere zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında okul veli ilişkilerinde yaşanan sorunları saptamaya yönelik eğitim uygulama yöneticileri ve velileri için görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunun hazırlanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış olarak hazırlanmış görüşme formundaki soruların cevap seçenekleri belirlenmemiş, açık uçlu bırakılmıştır.

Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kişisel bilgilere ilişkin hem yönetici hem de veliler için sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, okul yöneticilerinin ve velilerinin okulda yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerini belirtecekleri sorular yer almaktadır.

Zihinsel engelliler eğitim uygulama okullarında okul-veli ilişkilerinde yaşanan sorunları ortaya koymak üzere, araştırmacının kendisi tarafından, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda, açık uçlu sorulardan oluşan taslak görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formuna uzman görüşüne sunularak son şekli verilmiştir. Veriler, araştırmacı tarafından katılımcılar ile yapılan görüşmelerle, ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiş ve sonra bu konuşmalar yazılı metin haline getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizini gerçekleştirmek için "içerik analizi" yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yazılı ve sözlü materyali sistemli bir analizi olup, söylenenin ya da yazılanın kodlanarak nicelleştirilmesidir (Balcı, 2004).

İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Böylece sözel bilgi nicel veriye dönüştürülmektedir (Şişman, 2000). Katılımcıların sorulara görüşme sırasında vermiş oldukları cevaplar kendi içinde alt kategorilere ayrılarak kodlanarak, frekans ve yüzde kullanılarak betimlenmiştir. Analizlerin güvenirliğini sağlamak üzere, bir başka eğitim bilimleri uzmanı tarafından da belli bir görüşme metni tekrar kodlanmıştır. Araştırmacı ile diğer uzmanın kodlamaları arasında en az %97'lik görüş birliğine ulaşılmış ve kodlama işleminin güvenilir bir şekilde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların alt kategorilere ilişkin vermiş oldukları cevaplar sistemli bir şekilde bir araya getirilerek, frekans ve yüzde kullanılmak suretiyle yorumlanmıştır. Bulguların yorumunda katılımcıların kendi cümlelerine de yer verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Ankara İlinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında okul - veli ilişkilerinde yaşanan sorunlara ilişkin yönetici ve veli görüşlerinden elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Okulun Yönetimine Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri

Eğitim uygulama okulu yöneticilerinin ve velilerin okulun yönetimine katılımda yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri özet olarak tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul-Veli İlişkilerinde Velinin Okulun Yönetimine Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velinin Okulun Yönetimine Katılımda Yaşanan Sorunlara ilişkin Yönetici Görüşleri	n	%
Kararların alınmasına katılımda yaşanan sorunlar	34	48,57
Kararların uygulanmasına katılımda yaşanan sorunlar	26	37,14
Karların uygulamasının değerlendirilmesine katılımda yaşanan sorunlar	2	2,85
Sorun yaşanmıyor	8	11,42
TOPLAM	**70**	**100**

Tablo 3'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu yöneticilerinin görüşlerinin çoğunluğu (%88,57) yönetime katılımda yaşanan sorunlara ilişkindir. Bu görüşlerin alt kategorilerine göre dağılımı

incelendiğinde, en fazla sorun oluşturan görüşün; velinin kararların alınmasına katılımda yaşanan sorunlara (% 48,57) ait olduğu görülmektedir. Sonra sırasıyla, kararların uygulanmasına katılımda yaşanan sorunlara (% 37,14) ve velilerin değerlendirmeye katılımında yaşanan sorunlara (% 2,85) ait görüşlerin olduğu görülmektedir. Bazı yöneticiler, eğitim uygulama okullarında velinin katılım boyutunda sorun yaşanmadığına ilişkin görüş (% 11,42) belirtmişlerdir.

Eğitim Uygulama Okulu yöneticilerinin kararların alınmasına katılımda yaşanan sorunlara yönelik görüşlerinin dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Velilerin Okulda Kararların Alınmasına Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Kararların Alınmasına Katılmada Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri	**n**	**%**
Velinin okula gelmemesinden kaynaklanan sorunlar	9	26,48
Velilerin çocuğa ilgisiz davranmasından kaynaklanan sorunlar	8	23,52
Velilerin katılıma isteksizliğinin olmasından kaynaklanan sorunlar	7	20,59
Velilerin kendilerine olan güvensizliğinden	5	14,70
Velilerin maddi imkânsızlıklar yüzünden okula gelemeyişinden kaynaklanan sorunlar	3	8,82
Velilerin sorunlardan uzak kalmak istemelerinden kaynaklanan sorunlar	2	5,89
TOPLAM	**34**	**100**

Tablo 4'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu yöneticilerinin kararların alınmasına katılımında yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerinin alt kategorilerine göre dağılımı incelendiğinde, en fazla sorun oluşturan görüşün velinin okula gelmemesine (%26,48), daha sonra sırasıyla, velilerin çocuğuna karşı ilgisiz olmasına (%23,52), velilerin katılıma isteksiz olmasına (%20,59) ait olduğu görülmektedir. Ayrıca yöneticiler, velilerin kendilerine güvensiz olmalarından (%14,70), maddi yetersizlikler yüzünden

okula gelememelerinden (%8,82), sorunlardan uzak kalmak istemelerinden (%5,89) kaynaklanan nedenlerle katılımda yaşanan sorunlara dikkat çekmişlerdir.

Velilerin kararların alınmasında katılımı boyutunda yaşanan sorunlara ilişkin yöneticiler tarafından birden fazla görüş belirtilmiştir. Katılmama nedenlerine ilişkin görüşlerin bütün kategorilere hemen hemen eşit dağıldığı, yönetime katılmama nedenlerinin; velilerin okula gelmemeleri, isteksiz ve ilgisiz olmaları ve kendilerine güven duymadıkları olarak belirtildiği görülmektedir.

Pehlivan'a (1997) göre; okulun etkililiğinin arttırılması için çocuğun okula başlayıncaya kadar ve okula devam ederken ailede alınan informal eğitim ile okulda verilen formal eğitimin uyum içinde olması, dolayısıyla ailenin okula katılımının sağlanması gerekmektedir. Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarının velileri, diğer okullardaki velilere göre çocuğun hayatında daha önemli bir yer tutmaktadır. Coleman ve Apts (2001), aile katılımının, aileye, çocuğa ve eğitim sürecine olumlu katkılar getirmekte olduğunu, bu nedenle ailenin çocuklarına; sosyal kabul, fiziksel beceriler, özbakım becerileri, toplumsal kaynakları tanıma ve kullanma gibi birçok bağımsız yaşam becerisini kazandırmada yardımcı olabileceğini belirtilmektedirler (Akt. Cavkaytar, 1999).

Bu araştırmada yönetici görüşlerinden de anlaşılacağı üzere, velilerin okula gelmemelerinin, isteksiz ve ilgisiz olmalarının çocuklarının olumlu gelişimi için bir engel oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu yöneticilerinin kararların uygulanmasına katılımda yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerinin alt kategorilerine göre dağılımı incelendiğinde, en fazla sorun oluşturan görüşün velilerin çocuğa ilgisizliğine ilişkin olduğu (%30,76), daha sonra sırasıyla, velilerin okula gelmemelerine (%26,92), velilerin sorumluluk almaktan kaçınmalarına (%19,23) ait olduğu görülmektedir. Ayrıca velilerin isteksiz davranmalarına (%15,38), maddi yeterliliklerinin kısıtlı olmasına (%

7,69) bağlı nedenlerle alınan kararların uygulanması boyutunda yaşanan sorunlara dikkat çekmişlerdir.

Tablo 5. Velilerin Okulda Alınan Kararların Uygulanmasına Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Kararların Uygulanmasına Katılmada Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri	n	%
Velilerin çocuğa ilgisiz davranmasından kaynaklanan sorunlar	8	30,76
Velilerin okula gelmemelerinden kaynaklanan sorunlar	7	26,92
Velilerin sorumluluk almak istememelerinden kaynaklanan sorunlar	5	19,23
Velilerin isteksiz davranmalarından kaynaklanan sorunlar	4	15,38
Velilerin maddi imkânsızlıklarından kaynaklanan sorunlar	2	7,69
TOPLAM	**26**	**100**

Yönetici görüşlerinden de anlaşılacağı üzere, alınan kararların uygulanması aşamasında velilerin ilgisiz olması yöneticiler açısından sıkıntı yaratmaktadır. Okula gelmedikleri için kararların uygulanması konusunda okul yönetimi yalnız bırakılmaktadır.

Okulun yönetimine katılımda yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerin üçüncü alt basamağı olan; velilerin, kararların uygulanmasının değerlendirilmesine katılımda yaşanan sorunlara yönelik yönetici görüşleri iki temel noktada toplanmaktadır. Bunlar, velilerin eğitim düzeylerinin değerlendirme aşamasında yetersiz kalmasına ve kararın alınmasına ve uygulamasına katılım olmadığı için değerlendirme boyutunda da genelde sorun yaşanmadığına ilişkin görüşler olarak dile getirilmiştir. Hem kararların alınmasına ve uygulanmasına katılmayan hem de böyle bir yeteneğe sahip

olmayan velilerin kararların uygulanmasının değerlendirilmesi sürecine katılmamaları çok da şaşırtıcı değildir.

Tablo 6. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Velinin Okulun Yönetimine Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velinin Okulun Yönetimine Katılımında Yaşanan Sorunlara	n	%
Kararların alınmasına katılımda yaşanan sorunlar	8	13,80
Kararların uygulanmasına katılımda yaşanan sorunlar	12	20,69
Karların uygulamasının değerlendirilmesine katılımda yaşanan sorunlar	10	17,24
Sorun yaşanmıyor	28	48,27
TOPLAM	**58**	**100**

Tablo 6'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu velilerinin görüşlerinin yaklaşık yarısı (% 51,72) yönetime katılımda yaşanan sorunlara ilişkindir. Bu görüşlerin alt kategorilerine göre dağılımı incelendiğinde, veliler en fazla sorun oluşturan görüşün; kararların uygulanmasında yaşanan sorunlara (%20,69), daha sonra sırasıyla, kararların değerlendirilmesinde yaşanan sorunlara (%17,24), kararların alınmasına katılımda yaşanan sorunlara (%13,80) ait olduğunu belirtmişlerdir. Bazı veliler, eğitim uygulama okullarında katılım boyutunda sorun yaşanmadığına ilişkin görüş (% 48,27) belirtmişlerdir.

Eğitim Uygulama Okulu velilerinin kararların alınmasına, alınan kararların uygulanmasına ve değerlendirilmesine katılımda yaşanan sorunlara yönelik görüşlerinin dağılımı Tablo 7'de verilmiştir

Tablo 7'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu velilerinin kararlara katılımda yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı incelendiğinde, en fazla görüşün, velilerin çalışma

koşullarından kaynaklanan sorunlara (% 87,5) ait olduğu görülür. Bir veli ise okulla fikir ayrılıkları nedeni ile sorun yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 7. Okulda Alınan Kararlara Katılımında Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Kararların Alınmasına Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Velilerin Görüşleri	n	%
Çalışma saatleri nedeni ile yaşanan sorunlar	7	87,5
Okulla fikir ayrılıkları nedeni ile yaşanan sorunlar	1	12,5
TOPLAM	**8**	**100**

Velilerin okulda alınan kararlara daha çok zaman sorunundan kaynaklanan nedenlerle katılamadıklarını belirttikleri dikkati çekmektedir. Oysaki aileler, çocuğun yetersizliklerine ilişkin bilgi edinmede yararlanılabilecek en önemli kişiler arasında yer almaktadırlar. Başarılı bir okul aile iş birliğinin sağlanması ve aile katılımının arttırılabilmesi için ailelerin zamanlarını planlayabilmeleri, gerekli hazırlık ve düzenlemeleri yapabilmeleri için okulda yapılacak toplantı ve etkinliklerin zamanı çok önceden duyurulması gerekmektedir. Ayrıca çalışan ailelerin toplantı ve etkinliklere katılabilmeleri için mesai saati bitiminin dikkate alınması gerekliliği söylenebilir.

Bir veli kararlara katılımda engel olarak okulla fikir ayrılıkları yaşadığını belirtmiştir. Whitaker ve Moses'e (1994) göre bugüne kadar okullarda yapılan faaliyetlere hatta kendi çocuğunun eğitimi için olsa bile okula gelen ailelerin sayısının çok düşük olduğu bilinmektedir. Bu nedenle okulların bu konuda anlayışlarını değiştirmeleri, yeniden yapılanmaları gerekmektedir. Fakat bunu gerçekleştirirken aşağıdaki noktalara dikkat etmeleri gerekir (Whitaker ve Moses, 1994);

- Okullar ve aileler, değişime başından itibaren katmalıdırlar.
- Yeniden yapılanmanın okuldaki eğitimin kalitesi ve başarısına etkisinin nasıl olacağını anlatmalıdırlar.
- Velilerin görüşleri sadece tavsiye düzeyinde kalmamalı, doğrudan karar verme sürecine katılmaları sağlanmalıdır.

Kararların alınmasına katılımın sağlıklı ve etkili olabilmesi için velilerin dile getirdiği sorunlar dikkatle ele alınmalı, katılımın devamı için ise karşılıklı anlayış ve destek sürekliliğini korumalıdır.

Tablo 8. Okulda Alınan Kararların Uygulanmasına Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Kararların Uygulamasına Katılımda Yaşadığı Sorunlara İlişkin Velilerin Görüşleri	n	%
Zaman kısıtlılığı nedeniyle yaşanan sorunlar	6	50
Maddi yetersizlikler nedeniyle yaşanan sorunlar	5	41,66
Uygulama konusunda yönetimin tek başına davranma isteğinden kaynaklanan sorunlar	1	8,33
TOPLAM	**12**	**100**

Tablo 8'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu velilerinin alınan kararların uygulamasına katılımda yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerinin alt kategorilere göre dağılımı incelendiğinde, en fazla görüşün, velilerin zaman sıkıntısı yaşamalarından kaynaklanan sorunlara (%50) ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle yaşanan sorunlara (% 41,66) ait olduğu görülür. Yine bir veli (%8,33) uygulama konusunda yönetimin tek başına davranmasından dolayı sorun yaşadığını belirtmiştir.

Okulda alınan kararların uygulama boyutunda velilerin çalıştıkları iş yerlerinden izin alma konusunda sıkıntı yaşamaları, ev hanımlarının evdeki çocuklarını bırakacak kimselerinin olmaması katılım konusunda sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle katılımın sağlanabilmesi için okul yönetiminin zaman konusunda gerekli esnekliği sağlamasında yarar vardır. Uygulama konusunda bir veli yönetimin tek başına davranmasını katılmama nedeni olarak dile getirmiştir. Özyürek (1983), öğretmen, öğrenci ve ana babayı eğitim sisteminin en önemli üç temel öğesi olarak görmekte ve başarılı bir eğitim için bu üç temel öğenin uyumlu ve işbirliği içinde olması gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle velinin eğitim sisteminin dışında tutulmaması gerekir.

Tablo 9. Okulda Alınan Kararların Uygulanmasının Değerlendirilmesine Katılımda Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Kararların Uygulamasının Değerlendirilmesine Katılımda Yaşadığı Sorunlara İlişkin Velilerin Görüşleri	n	%
Çalışma saatlerinin uygun olamamasından kaynaklanan sorunlar	5	50
Velilerin maddi ve manevi sıkıntılarının olmasından kaynaklanan sorunlar	4	40
Okulla velinin fikirlerin ayrılık göstermesinden kaynaklanan sorunlar	1	10
TOPLAM	**10**	**100**

Tablo 9'da görüldüğü gibi okulda alınan kararların değerlendirilmesine katılımda veliler, kararları uygulanmasında olduğu gibi; çalışma saatlerinin uygun olmaması (%50) ve maddi ve manevi sıkıntı içinde oldukları (%40) yönünde görüş bildirmişlerdir. Değerlendirme boyutunun da genellikle çalışma saatlerinde yapılıyor olması velilerin iş yerlerinde izin almasında sıkıntı yaratmaktadır.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, yöneticiler, kararın alınması, uygulanması ve değerlendirilmesi biçiminde özetlenebilecek üç aşamada veli katılımının istenilen düzeyde olmamasının nedenini, velinin ilgisiz, isteksiz ve maddi yetersizlik içinde olmasına bağlamaktadır. Veliler ise, mesai saatleri içinde okula gelmede sorun yaşamalarını, maddi yetersizliklerini ve okulla fikir ayrılıkları yaşamalarını okulda kararların alınmasına, uygulanmasına ve değerlendirilmesine katılımda yaşanan sorunlar olarak dile getirmişlerdir.

Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri

Bu bölümde eğitim uygulama okulları yöneticilerinin velinin çocuğun eğitimine destek vermede yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Tablo 10. Okul–Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Yaşanan Sorunlar İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Alt kategoriler	n	%
Velinin özel eğitime bakış açısından kaynaklanan sorunlar	29	42,64
Velilerin çocuklarının eğitimine destek vermede sosyo - ekonomik düzeylerinden kaynaklanan sorunlar	13	19,11
Velinin çocuğun eğitimine destek vermesinde zaman ayırmamasından kaynaklanan sorunlar	24	35,30
Sorun yaşanmıyor	2	2,95
TOPLAM	**68**	**100**

Tablo 10'da görüldüğü gibi araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu yöneticileri velilerin özel eğitime bakış açılarından kaynaklanan sorunları (%42,64) ile belirtmişlerdir. Daha sonra sırasıyla velinin çocuğun eğitimine zaman ayırmaması (%35,30) ve velilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin yetersiz olmasına (%19,11) ilişkin sorunları dile getirmişlerdir. Eğitim uygulama yöneticilerinin küçük bir bölümü ise (%2,95) ile sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 11. Velilerin Özel Eğitime Bakış Açısına Yönelik Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velilerin özel eğitime bakış açılarından kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşleri	n	%
Özel eğitim konusundaki bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunlar	10	34,50
Özel eğitimin gerekliliğine inanmamalarından kaynaklanan sorunlar	8	27,58
Velilerin özel eğitimin gerekliliğine inanmaları ancak sorgulamamalarından kaynaklanan sorunlar	7	24,13
Özel özel eğitim kurumlarını çok daha dikkate almaları	4	13,79
TOPLAM	**29**	**100**

Tablo 11'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu yöneticileri, velilerin özel eğitime bakış açılarından kaynaklanan sorunlara ilişkin olarak; 29 görüş belirtmişlerdir. Velinin özel eğitime bakış açısına yönelik yaşanan sorunlarda en fazla (%34,50) ile velinin özel eğitim konusunda bilgi yetersizliğinin olması görüşü dile getirilmiştir. Daha sonra (%27,58) ile gerekliliğine inanmadıkları, (okulun, çocuğun evden uzaklaşması için iyi bir fırsat olduğu) düşüncesinde yoğunlaştığı görülmektedir. Görüşler sırasıyla (%24,13) velilerin özel eğitimin gerekliliğine inandığı, ancak sorgulamadıklarına ilişkin sorunları dile getirmektedirler. Bazı yöneticiler ise velilerin özel eğitime bakış açılarıyla ilgili (%13,79) görüş ile özel özel kurumlarını daha çok dikkate aldıkları konusunda sorun yaşadıklarını dile getirmektedirler.

Eğitim uygulama yöneticileri velilerin çok az bir bölümünün çocuklarına verilen eğitimin kalitesiyle ilgilendiği, güvenli bir yerde geçirdikleri sürenin aldıkları eğitimden daha önemli olduğu görüşüne inanmaktadırlar. Okul yöneticilerine göre özel eğitimin gerekliliğine inanan veliler çocuğa sunulan hizmetin (özellikle özel özel eğitim kurumlarında) yeterli ve uygun olduğuna inanmaktalar ya da inanmak istiyorlar olarak ifade etmişlerdir. Bu nedenle

çocuk hakkında verilen bilgilerin doğruluğuna inandıklarını ve araştırma, sorgulama gereği hissetmediklerini belirtmişlerdir. Yine eğitim uygulama okulu yöneticilerine göre, özel özel eğitim kurumları tarafından çocuklarının olumlu yönde gelişimi hakkında verilen bilgiler veliyi mutlu etmekte, devlet okullarında ise öğrencinin eğitsel performansı çok daha doğru alındığı için yöneticiler velilerin beklentilerinin karşılanmadığını düşünmektedirler. Bu nedenle yöneticiler özel eğitim hakkında velilerin bilgi eksiklerinin çok olduğu görüşünü dile getirmektedirler.

Nitekim Sucuoğlu'nun 1991 yılında yaptığı bir araştırmaya göre anne babaların çocuklarının okulu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, okul tarafından kendilerine verilen hizmetleri değerlendiremedikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar özel eğitimde ailenin çekimser davranmasının nedenlerini bilgi eksikliğine ve kendilerine olan güvenlerinin az olmasına bağlamışlardır. Bu nedenle Özgür'e (1993) göre aileye yetkili kişiler tarafından temel konularda yeterli düzeyde bilgi ve beceri kazandırılması, eğitimden umulan sonuçların alınmasının en önemli koşuludur. Özellikle kırsal kesimden gelen ailelerin eğitim düzeyinin ve gelir seviyesinin düşüklüğü dikkate alındığında, aile eğitimi kaçınılmaz bir gereksinim haline gelmektedir.

Tablo12. Okul – Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Velinin Sosyo-Ekonomik Düzeyden Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velilerin sosyo – ekonomik düzeylerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşleri	n	%
Velilerin sosyo – ekonomik düzeylerinin düşüklüğünden kaynaklan sorunlar	8	61,53
Velilerin çocukların ihtiyaçları konusunda duyarsız davranmalarından kaynaklanan sorunlar	5	38,46
TOPLAM	**13**	**100**

Okul yöneticileri Tablo 12'de görüldüğü gibi, (%61,53) ile velilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması, (%38,46) ile velilerin çocuklarının

ihtiyaçları konusunda duyarsız davranmaları konusunda sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Yöneticilerin birçoğu velilerin sosyo-ekonomik yönden yeterli desteği sağlamadıklarını düşünmektedirler. Velilerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar çocuğa ve eğitimin kalitesine yansımaktadır. Ancak okul yöneticilerine göre, eğitim uygulama okullarına devam eden öğrencilerin her türlü ihtiyaçları (yemek, okul servisi, eğitim araç gereçleri) okul veya devlet tarafından karşılanmaktadır bu nedenle velilerin omzundan büyük bir yükün kalktığını dile getiren yöneticiler velilerin sosyal yönden vermeleri gereken desteği de okullardan bekler hale geldiklerini bu nedenle sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Pehlivan (1997) ailelerin okuldaki etkinliklere katılımda yaşadıkları engelleri aktarırken ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması okul etkinliklerine katılmamasına ve ayrıca okulun aileden ekonomik katkı beklemesi ailenin okula uzak durmasına neden olmaktadır görüşünü dile getirmiştir.

Tablo 13.Okul – Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Velinin Çocuğuna Zaman Ayırmasında Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velilerin çocuklarına zaman ayırmasını engelleyen sorunlara ilişkin yönetici görüşleri	**n**	**%**
Eğitim seviyelerin düşük olmasından kaynaklanan sorunlar	9	37,5
Özel eğitim bilgilerinin yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar	9	37,5
Yaşadıkları güçlüklerin yılgınlığından kaynaklanan sorunlar	3	12,5
Çocuklarının eğitimi konusunda duyarsız olmalarından kaynaklanan sorunlar	3	12,5
TOPLAM	**24**	**100**

Görüşmeye katılan yöneticilerin, velinin çocuğunun eğitimine yeterli zamanı ayırmasını engelleyen durumlara ilişkin görüşleri Tablo 13'te verilmiştir. Yöneticiler, velilerin eğitim seviyelerinin düşüklüğü, özel eğitim bilgilerinin yetersizliği hakkındaki her iki sorunu da (% 37,5) ile dile getirmişlerdir. Daha sonraki sorunu %12,5 oranlarla velilerin yaşadıkları güçlüklerin yılgınlığı ve eğitim konusunda duyarsız davranmaları yer almaktadır.

Eğitim uygulama okulu yöneticileri; velilerin çocuklarının eğitimine yeterli duyarlığı göstermemeleri, özel eğitimde velinin ne kadar önemli bir unsur olduklarını kavrayamamalarından, yeterli zamanı çocuklarına ayırmadıkları için çocuğun gelişiminin aksamasından kaynaklı sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Farklı görüş bildiren okul yöneticileri, özel eğitimin yorucu, yıpratıcı bir alan olmasından, çabalarının, harcadıkları zamanın sonuçlarını hızlı alamamalarından dolayı büyük bir bezginlik ve umutsuzluk içinde olan velilerin zaman ayırma konusunda çeşitli bahanelerle kaçtıklarını dile getirmişlerdir.

Özay'ın (2004) yaptığı bir araştırmaya göre ailelerin yaşadıkları duygusal zorlanma, çocuklarının durumuna ilişkin yeterli bilgi edinememe, başkalarına çocuğun durumunu açıklamada çekilen güçlük, çocukta özre bağlı olarak görünen davranış ve sağlık sorunları, tedavi ve eğitim konusunda pek çok uzmanla görüşme gerekliliği, uygun eğitim ortamını bulma çabaları, daha fazla para ve enerji gereksinimi ve çocuğun geleceğine ilişkin kaygılar aileler için önemli stres kaynaklarını oluşturmaktadır. Anne babaların çocuklarının mutlu eden yönleri konusunda beklentilerini düşük tuttukları gözlenmiştir. Bunun nedeni, ailenin çocuğunun gelişimine ilişkin aşamalarda yavaş ve küçük adımlarla geliştiğinin farkına varması ve zamanla beklentilerini aşağıya çekmeyi kabullenip öğrenmesi sonucuna bağlanabilir.

Tablo 14. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Okul-veli ilişkilerinde çocuğun eğitimine destek vermede yaşanan sorunlara ilişkin veli görüşleri	n	%
Özel eğitime bakış açısından kaynaklanan sorunlar	15	26,31
Sosyo - ekonomik düzeylerinden kaynaklanan sorunlar	12	21,05
Çocuğunun eğitimine zaman ayırmada yaşanan sorunlar	27	47,36
Sorun yaşanmıyor	3	5,26
TOPLAM	**57**	**100**

Tablo 14'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu velilerinin görüşlerinin yaklaşık yarısını (% 47,36) ile çocuğunun eğitimine zaman ayıramama konusunda yaşanan sorunlar oluşturmaktadır. Daha sonra sırasıyla en fazla sorun oluşturan görüşün; özel eğitime bakış açılarından kaynaklanan sorunlara (%26,31) ve sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanan sorunlara (%21,05) ait olduğu görülür. Bazı veliler, eğitim uygulama okullarında okul-veli ilişkilerinde çocuğun eğitimine destek vermede sorun yaşanmadığına ilişkin görüş (% 5,26) belirtmişlerdir.

Tablo 15. Velilerin Özel Eğitime Bakış Açısına Yönelik Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velilerin özel eğitime bakış açıları	n	%
Özel eğitimin çok gerekli olduğunu düşünüyorum	6	40
Özel eğitimin gerekli olduğunu düşünüyorum	6	40
Sadece okuma yazma için gerekli olduğunu düşünüyorum	3	20
TOPLAM	**15**	**100**

Tablo 15'te görüldüğü gibi, veliler (%40) ile özel eğitimin çok gerekli olduğunu, yine (%40) ile özel eğitimin gerekli olduğunu söylemektedirler.

Ayrıca üç görüş (% 20) ile özel eğitimin sadece okuma yazma için gerekli olduğunu dile getirmektedir.

Eğitim uygulama okulu velilerinin büyük bir kısmı özel eğitimin gerekliliğine inandıklarını dile getirirken, çocuğunun akademik anlamda gelişimi için özel eğitim hizmetlerinden yararlanmasının önemini vurgulamışlardır. Sonuç olarak veliler çocuklarının özel eğitim alanında nerde olursa olsun eğitim almasını istediklerini ifade etmişlerdir.

Bütün çocukların eğitiminde olduğu gibi zihinsel özürlü çocukların eğitiminde de onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Zihinsel özürlü bireylerin tam bağımsızlık kazanmaları ve toplumsal rolleri üstlenebilmeleri için, bireyin bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkate alınarak eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarının sunulması gerekir (Akkök, 1984).

Zihinsel özürlülerin eğitim gereksinimleri onların bireysel özelliklerine göre farklılaşabilmektedir. Diğer bireylerin kendi başlarına ya da çok az yardımla öğrendikleri birçok beceriyi zihin özürlü bireyler kendi başlarına öğrenmede ya da az bir yardımla üstesinden gelmede güçlük çekebilmektedirler. Zihinsel özürlü bireylerin eğitim gereksinimlerinin belirlenebilmesi için, çok yönlü (aile, çocuk gelişimi ve eğitimci, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, doktor, fizyoterapist, özel eğitim öğretmeni gibi) bir yaklaşımla yapılacak bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır (Cavkaytar, 1999).

Birçok zihinsel özürlü birey bağımsız yaşamayı öğrenebilir. Böylece birçoğu kendi bakımını sağlayabilir, ev işlerini yapabilir, evdeki eşya ve cihazları kullanabilir, temizliğini yapabilir, yiyecek hazırlayabilir, kısaca kendi yaşamını bağımsız olarak sürdürebilir. Dolayısıyla zihinsel özürlülerin eğitiminde en üst amaç, onların bağımsız yaşam becerilerini bireysel özelliklerini göz önünde tutarak geliştirmek olmalıdır (Sucuoğlu, 1994).

Tablo 16. Çocuğun Eğitimine Destek Vermede Sosyo-ekonomik Düzeyden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velilerin sosyo–ekonomik düzeylerinden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri	n	%
Maddi sıkıntı yüzünden sıkıntı yaşıyorum	12	80
Maddi açıdan sorun yaşamıyorum	3	20
TOPLAM	**15**	**100**

Tablo 16'da görüldüğü üzere, velilerin maddi yönden zorluklar yaşamaları çocuğunun eğitimine destek vermede önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Sadece % 20'lik bir bölüm sıkıntı yaşamadığını belirtmiştir. Velilerin çoğunluğu maddi yetersizlikten dolayı, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmişlerdir.

Yönetici ve veli görüşlerinden elde edilen bulgulara göre çocuğunun eğitimine destek vermesinde, velilerin özel eğitim ve eğitime bakış açısından kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. Açmak gerekirse, velinin çocuğunun eğitimi ile ilgilenecek yeterlikte olmaması ve önceliklerini farklı belirlemesi, destek vermede koşul olarak maddi imkânsızlıklarını öne sürmeleri söylenebilir.

Ancak 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 30. maddesi ile 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'na eklenen engellilerin sosyal güvenlik haklarına ait 7.maddesinde "Sosyal güvenlik kurumlarına tâbi olmayan, bakıma muhtaç özürlülerden ailesini kaybetmiş olanlar ile ailesi ekonomik veya sosyal yoksunluk içerisinde bulunanlara bakım hizmetinin resmî veya özel bakım kurumlarında ya da ikametlerinde verilmesi sağlanır." hükmü getirilmiştir.

Bu durum ise bakıma muhtaç özürlünün kendisinin veya ailesinin türlü eğitim ve bakım hizmetlerinden yararlanabileceği bu noktada okula vermesi gereken desteğin ekonomik nedenler yüzünden bir bahane olarak öne sürmemesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 17. Okul–Veli İlişkilerinde Çocuğun Eğitimine Zaman AyırmasındaYaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velilerin çocuklarına zaman ayırmasını engelleyen sorunlara ilişkin veli görüşleri	n	%
Diğer çocuklarımın da eğitim ihtiyaçlarının olmasından kaynaklanan sorunlar	9	33,34
Çalışma koşullarımın ağır olmasından kaynaklanan sorunlar	8	29,62
Eşimden yeterli desteği görememekten kaynaklanan sorunlar	7	25,93
Mutsuz ve sıkıntılı olduğumda zaman ayıramıyorum	3	11,11
TOPLAM	**27**	**100**

Tablo 17'de görüldüğü gibi, görüşmeye katılan veliler, çocuğunun eğitimine zaman ayırmada yaşadığı sorunlara ilişkin olarak 27 görüş belirtmişlerdir. Yaşadıkları sorunlara ilişkin dağılım incelendiğinde (%33,34) ile evdeki diğer çocukların eğitim ihtiyaçlarının olmasını daha sonra sırasıyla, (%29,62) ile çalışma koşullarının ağırlığını, (%25,93) ise eşlerinden yeterli desteği göremediklerini dile getirmişlerdir.

29 Kasım - 02 Aralık 1999 tarihleri arasında gerçekleştirilen I. Özürlüler Şürası'nın "Özürlülerin Toplumsal Yaşama Tam Katılımı" komisyonunun raporunda; "Ailelere maddi, sosyal ve duygusal destek sağlayacak aile destek programlarının olmayışı, özürlü çocuğun eğitiminde ailenin kurumdaki eğitim çalışmasına ve karar alma sürecine katılım, ebeveynlik becerilerinin desteklenmesi, ebeveynlerin birbirleri ile etkileşimlerinin desteklenmesi ile ilgili çalışmaların yeterli olmaması" başlıca sorunlar arasında gösterilmiştir (Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1999).

Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri

Bu bölümde eğitim uygulama yöneticilerinin, velinin okul tarafından eğitilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Tablo 18. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri

Velilerin okul tarafından eğitilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin yönetici	n	%
Personelden kaynaklanan sorunlar	2	2,94
Eğitimin zamanından kaynaklı sorunlar	2	2,94
Eğitimin yerinden kaynaklanan sorunlar	3	4,41
Eğitimin süresinden kaynaklanan sorunlar	-	
Veliden kaynaklanan sorunlar	20	29,41
Sorun yaşanmıyor	41	60,29
TOPLAM	**68**	**100**

Tablo 18'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu yöneticilerinin görüşlerinin çoğunluğu (%60,29) velilerin okul tarafından eğitilmesinde sorun yaşamadıklarına ilişkindir. Bu görüşlerin alt kategorilerine göre dağılımı incelendiğinde, en fazla sorun oluşturan görüşün; (%29,41) ile velilerden kaynaklanan sorunlar olduğu görülmektedir. Sonra sırasıyla, eğitimin yerinden kaynaklı yaşanan sorunlara (% 4,41) ve personelden ve zamanından kaynaklı yaşanan sorunlara (% 2,94) ait görüşlerin olduğu görülmektedir.

Okul Yöneticilerinin Velilerin Okul Tarafından Eğitilmesinde Personelden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Özsoy'a (1996) göre zihinsel engelli çocukların eğitimlerinin diğer bir boyutunu özel olarak yetiştirilmiş personel oluşturmaktadır. Bu personel; özel

eğitim öğretmeni, rehber öğretmen, uzman, fizyoterapist vb'dir. Ayrıca zihinsel engelli çocukların eğitimleri bir ekip-takım işi olarak görülmektedir (Akt. Cora, Eripek 1998)

Zihinsel engelli çocukların öğretmenlerinin ihtiyacı olan yeterliliklerle ilgili olarak da Smith,1974'de öğretmen yetiştirme programlarında, zihinsel engel ile ilgili felsefi bakış açılarının belirginleştirilmesi ve anlaşılır hale getirilmesi, bütün zihinsel engelli çocuklar için uygun hedef ve amaçların pekiştirilmesi, eğitim programları için bir takım temel teorilerin tam olarak anlaşılır olması, her çocuğun güçlü ve zayıf yönlerine göre öğretim programları ve eğitsel teşhis yöntemlerine ilişkin becerilerin kazanılması, öğrenmek için elverişli ortamlar sağlamak amacıyla çocuğun çevresini düzenleme becerilerine sahip olma, sınıf aktivitelerine, çeşitli disiplinlere ilişkin araştırma bulgularını uygulayabilme ve yorumlayabilme, sınıf yönetimi ve öğrenmedeki problemlerle başa çıkmada öğretmenlere danışmanlık yapabilme şeklindeki yeterliliklerin üzerinde durulmasını önermiştir (Ho, 1990, akt. Cora, Eripek 1998).

Zihinsel engellilerin eğitimleri alanında çalışan öğretmenlerin yeterlilik düzeylerinin belirlenmesine yönelik Nurhan Cora ve Süleyman Eripek tarafından yapılan araştırma bulgularına göre; zihinsel engellilerin eğitimleri alanında çalışan öğretmenlerin çoğunluğu bilişsel boyutta, yarıya yakını da beceri boyutunda kendini yeterli bulmaktadır. Öğretmenlerin tamamına yakını duyuşsal boyutta kendini yeterli bulmaktadır.

Heward'a (1996) göre; anne babaların öğretici olarak yetiştirilmesi, çocuklarının eğitim sürecine aktif olarak katılımları anlamına gelmektedir. Anne babaların öğretici olarak yetiştirildiği aile eğitim programlarında, genel olarak erken müdahale, davranış yönetimi ve bağımsız yaşam becerilerinin öğretimi alanlarında öğretim becerileri kazandırılmaktadır. Bu programlarda anne babalara kazandırılan bilgi ve beceriler, özel eğitimde çalışan öğretmenlerin genel yetenekleriyle önemli ölçüde benzerlik göstermekte olduğunu belirtmektedir (Akt. Cavkaytar, 1999)

Okul yöneticileri öğretmenlerin niteliğinin oldukça iyi olduğunu, özel eğitim konusunda yetersiz olanların ise kendilerini geliştirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Personelin özel eğitim konusunda oldukça duyarlı olmalarına rağmen velilerin öğretmenlerle iletişim konusunda duyarsız kalmalarının öğretmenin verdiği eğitimi aksattığı görüşünü dile getirmişlerdir. Ayrıca okul yöneticileri öğretmen sayısında sorun yaşamadıklarını dile getirirken, yardımcı hizmetlerde sıkıntı yaşadıklarını ve öğretmenlerin üzerine daha fazla yük bindiği görüşünü dile getirmişlerdir.

Tablo 19. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde,Eğitimin Zamanından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri

Veliye verilen eğitimin zamanından kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşleri	n	%
Hafta içi velilerin çoğunluğunun çalışmasından kaynaklanan sorunlar	8	80
Velilerin eğitimi hafta sonu istemesi, ancak personelin bu konuda isteksiz olmasından kaynaklanan sorunlar	2	20
TOPLAM	**10**	**100**

Tablo 19'da görüldüğü gibi okul yöneticilerinin okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimin zamanından kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerinin (%80) ile velilerin çoğunluğunun hafta içi çalışmasından kaynaklı olduğunu dile getirmişlerdir. Daha sonra ise (%20) ile velilerin eğitimi hafta sonu istemesi ancak personelin ise bu konuda isteksiz davranmaları sorun olarak dile getirilmiştir.

Okul Yöneticilerinin Okul Tarafından Velilere Yönelik Olarak Verilen Eğitimin Yerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Okul yöneticileri okulun velilere verilecek eğitimde okulun fiziksel koşullarında kaynaklanan bir sorun yaşamadıklarını belirtirken, velilerin ekonomik sıkıntılar yüzünden okula gelip gitmede sıkıntı yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Çağlar, (2000), aile eğitimine yönelik çalışmasında, özel eğitime muhtaç çocuğun eğitimi söz konusu olduğu zaman atılacak ilk adım ve düşünülmesi gereken ilk hususun bu çocukların geldiği ailelerin eğitimi olmalıdır vurgusunu yapmıştır. Çağlara göre özürlü çocuğun ailesi yeterli düzeyde eğitim almadıkça özürlü çocuğa verilecek eğitim suya çizgi çizmek gibi bir etkinlik olmaktan ileri gidemeyeceğini belirtmiştir. Çünkü çocuğun gelişmesinde istenilen davranışların, alışkanlıkların ve tutumların geliştirilmesinde en etkili çevre aile çevresidir. Bu nedenle eğitimin ve eğitim çalışmalarının ailenin durumuna göre evde, okulda toplanarak bireysel ve grup çalışmaları olarak yapılması uygun olabilir demiştir.

Okul Yöneticilerinin Okul Tarafından Velilere Yönelik Olarak Verilen Eğitimin Süresinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Okul yöneticileri okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimin süresinden kaynaklanan sorunlara ilişkin sorun yaşanmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Ancak yöneticiler hafta içi verilen eğitimlerin velinin bir yerlere yetişme sıkıntısı yaşamadan yapılması konusunda görüş bildirmişlerdir. Ayrıca velilerin istekleri doğrultusunda eğitim sürelerinin düzenlenebileceği önerisi bir yönetici tarafından dile getirilmiştir.

Eripek (1997), 7. Özel Eğitim Günleri Sonuç Bildirgesi' nde özel eğitim gereksinimi olan çocuğa sahip ailelerin erken ve sürekli eğitim önlemleri alabilmesi için özel eğitim alanında bilgilendirilmesi ve eğitimde aktif rol alması yolunda düzenlemelerin yapılması ve aile eğitimine önem verilmesi yargılarına varıldığını belirtmektedir.

Tablo 20. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde, Veliden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri

Velilerden kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşleri	n	%
Eğitsel etkinliklere katılmamalarından kaynaklanan sorunlar	8	40
Velilerin isteksiz davranmalarından kaynaklanan sorunlar	6	30
İhtiyaç ve isteklerini dile getirmemelerinden kaynaklanan sorunlar	3	15
Çocuklarının durumlarını kabul etmemelerinden kaynaklanan sorunlar	3	15
TOPLAM	**20**	**100**

Tablo 20'de görüldüğü gibi okul yöneticilerinin okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimde, velilerden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri; (%40) ile velilerin okulda düzenlenen eğitsel etkinliklere katılmadıkları yönündedir. Yöneticiler (%30) ile velilerin eğitim konusunda isteksiz davranmalarından kaynaklanan sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Daha sonra (% 15) ile ihtiyaç ve isteklerini dile getirmemelerinden ve yine (%15) ile çocuklarının durumlarını kabullenememelerinden kaynaklı sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Bir ailede engelli bir çocuğun dünyaya gelmesi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Engelli bir çocuğa sahip olmak ailede suçluluk kendilerine yönelik şüphe gibi olumsuz duyguların yaşanmasına neden olduğu değerli bilim adamları tarafından açıklanmıştır. Ailelerin yaşadığı bu olumsuz deneyim aileleri diğer çevre ile sağlıklı bir iletişim kurmasını engellemektedir. Bu nedenle ihtiyaç ve isteklerini dile getirmekte sorunlar yaşamaktadırlar. Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşantıları boyunca çocuklarına sarf ettikleri emek diğer ailelerden daha yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu durum yönetici görüşlerinden de anlaşılacağı üzere aile eğitim toplantılarına katılmada velilerde yılgınlık ve isteksizliğe neden olmaktadır. Oysa özürlü çocuğa sahip ailelerin, özel eğitimde başarının artabilmesi için eğitime aktif olarak katılımının gerekli olduğu tartışmasız bir gerçektir.

Eğitim Uygulama Okulu velilerinin okul tarafından eğitilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşlerinin dağılımı tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri

Velilerin okul tarafından eğitilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin veli görüşleri	n	%
Personelden kaynaklanan sorunlara ilişkin veli görüşleri	1	1,12
Eğitimin zamanından kaynaklı sorunlara ilişkin veli görüşleri	7	7,86
Eğitimin yerinden kaynaklı sorunlara ilişkin veli görüşleri	2	2,24
Süresinden kaynaklı sorunlara ilişkin veli görüşleri	1	1,12
Yöneticiden kaynaklı sorunlara ilişkin veli görüşleri	-	
Sorun yaşanmıyor	78	87,64
TOPLAM	**89**	**100**

Tablo 21'de görüldüğü gibi, o araştırmaya katılan eğitim uygulama okulu velilerinin görüşlerinin (%7,86) ile verilen eğitimin zamanından kaynaklanan sorunlara ilişkindir. Daha sonra sırasıyla, eğitimin yerinden kaynaklı sorunlara (%2,24),verilen eğitimin süresinden ve personelden kaynaklı (%1,12) sorunlara ilişkin görüş belirtmişlerdir. Velilerin büyük bir çoğunluğu (%87,64) ile okul tarafından verilen eğitimle ilgili sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir.

Okul Tarafından Verilen Eğitimde Personelden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri

Velilerin büyük bir çoğunluğu okul çalışanlarından çok memnun olduklarını, hiçbir sorun yaşamadıklarını dile getirirken sadece iki veli öğretmenlerin daha ilgili olmaları yönünde görüş bildirmişlerdir.

Ailelerin çocuklarının eğitiminde etkin rol alabilmeleri, ailelerle çalışan personelin çocuklara ve ailelere karşı olumlu tutumlar ve davranışlar

göstermelerine ve ailelerin çocuklarının eğitimine ilişkin kararlara katılımlarının sağlanmasında bağlı görülmektedir. Yurtdışında birçok çalışmada anne babaların çocuklarının eğitim aldığı kurumla ilişkilerini geliştirmekle çocuklarının eğitimlerinde etkin rol almak istedikleri de gözlenmektedir (Özgür, 1993).

Tablo 22. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Velinin Okul Tarafından Eğitilmesinde, Eğitimin Zamanından Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri

Verilen eğitimin zamanından kaynaklanan sorunlar	**n**	**%**
Evde bakmak zorunda olduğum çocuğum olduğu için verilen eğitime her zaman katılamıyorum.	8	53,33
Çalışma saatleri içinde olması	7	46,67
TOPLAM	**15**	**100**

Tablo 22'de görüldüğü gibi, okul tarafından verilen eğitimin zamanından kaynaklanan sorunlara ilişkin veli görüşleri; (%53,33) ile evde bakmakla yükümlü olduğu çocuklarının olması, (%46,67) ile verilen eğitimin çalışma saatleri içerisinde olmasından kaynaklı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Eğitim uygulama okulu velileri, verilen eğitimin zamanı dışında diğer konularla ilgili çok fazla görüş bildirmemişlerdir. Ailenin çocuğunun eğitimine yeterli zamanı ayırmaması çocuğun okulda verilen eğitimle sınırlı kalmasına ve eğitimsel gelişiminin yavaş ilerlemesine neden olmaktadır.

Paul, (1981)'e göre ailelere uygun bir hizmet sunumu için ailelerin fonksiyonlarının, gereksinimlerinin dikkatlice araştırılması önemlidir. Özürlü çocuğa sahip ailelerin problemleri, ihtiyaçları ve kaynakları normal çocuğa sahip ailelere benzemesine rağmen daha yoğun yaşadığı ve farklılaştığı alanların olduğu bir gerçektir. Birebir özürlü çocuk ve ailesi ile çalışanlar, bu konuda yapılan araştırmalardan, bulgulardan ve uygulamalardan aileye nasıl destek olunacağı konusunda bilgi edinerek bir yol çizmelidirler.

Bu nedenle okul yönetimi, verilecek olan ya da verilmesi düşünülen aileye yönelik eğitimin işlerlik kazanabilmesi için velilerin yoğunlukla

katılımının sağlanabileceği uygun zamanları velilerin görüşlerini dikkate alarak belirlemelidir.

Okul Tarafından Verilen Eğitimin Yerinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri

Velilerin tamamına yakını eğitimin yeri ile ilgili sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Sadece iki veli okulun eve uzak olmasından dolayı her zaman eğitsel etkinliklere katılamadığını belirtmişlerdir.

Okul Tarafından Verilen Eğitimin Süresinden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri

Velilerin çoğunluğu süre konusunda da sıkıntı yaşamadıklarını söylerken sadece bir veli verilen eğitimin sürelerinin daha sık aralıklarla olması gerektiğini vurgulanmıştır.

Okul Tarafından Verilen Eğitimde Yöneticiden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri

Görüşmeye katılan her veli verilen eğitim konusunda yöneticilerden kaynaklanan sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir.

Velilerin eğitimin yeri, verilen eğitimin süresi ve verilen eğitimde yöneticiden kaynaklanan sorunlara ilişkin en fazla yinelediği görüş sorun yaşamadıkları olmuştur. Araştırmanın bulgularından da anlaşılacağı üzere, aileler çocuklarının eğitiminin herhangi bir olumsuzluğa maruz kalmaması için okul, okul çalışanları ve yönetimi hakkında olumsuz görüş bildirmekten kaçınmaktadırlar. Bu da aileleri çocuğunun eğitimi ile ilgili karar vermesini engellemekte ve pasif bir role bürünmelerine neden olmaktadır.

Sonuç olarak okullarda verilecek olan aile eğitiminin, evde yapılan çalışmaların okullarda verilenleri desteklemesi adına yapılacağından okulda verilen eğitimin kalitesi artacak ve kalıcı hale gelecektir.

Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul – Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici ve Veli Görüşleri

Bu bölümde eğitim uygulama okulu yöneticilerinin, veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlenmesinde yaşanan sorunlara ilişkin yönetici görüşleri incelenmiştir.

Tablo 23. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikle Düzenlenmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri

Veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlenmesine yönelik yönetici görüşleri	**n**	**%**
Mevzuattan kaynaklanan sorunlar	-	
Sosyo - ekonomik düzeyden kaynaklanan sorunlar	18	45
İletişimden kaynaklanan sorunlar	-	
Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar	1	2,5
Sorun yaşanmıyor	21	52,5
TOPLAM	**40**	**100**

Tablo 23'de görüldüğü gibi, okul yöneticileri mevzuattan kaynaklanan hiçbir sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. (%45) ile velilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olmasından kaynaklı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sadece (%2,5) ile öğretmenlerden kaynaklanan sorun yaşandığını dile getirmişlerdir.

Okul yöneticilerinin okullarda veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlenmesinde mevzuattan kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşlerine şu cümleler örnek verilebilir. Görüşmeler sonucunda yöneticilerin tamamı mevzuatla ilgili herhangi bir sıkıntının olmadığını belirtmişlerdir. Mevzuatı bilen velinin birkaç kişiyle sınırlı olduğunu ya da yok denebilecek kadar az olduğunu dile getirmişlerdir. Bunun sonucunda ilgisizlik nedeniyle eğitime yönelik veliler hiçbir talepte bulunmamışlardır.

Okul yöneticileri, ailelerin eğitime katılımda daha aktif hale gelebilmeleri için, ailelerin eğitime nasıl katılacağı konusunda bilgilendirmeli ailelerin istekleri ve beklentileri konusunda eğitim programları hazırlamalı ve bunu sürekli hale getirmelidir. Bunun yanında ailelere haklarının ne olduğu ve bunları nasıl dile getirecekleri konusunda aileye gereken desteği sunmalıdır.

Tablo 24. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde sosyo- ekonomik düzeyinden kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Velinin sosyo – ekonomik durumundan kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşleri	n	%
Velilerin eğitsel etkinlik taleplerinin olmamasından kaynaklanan sorunlar	7	38,89
Çalışma koşulları ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle yaşanan sorunlar	7	38,89
Velilerin ilgisiz olmalarından kaynaklanan sorunlar	4	22,22
TOPLAM	**18**	**100**

Tablo 24'de görüldüğü gibi, okul yöneticileri (%38,89) ile velilerin eğitsel etkinlik taleplerinin olmamasından kaynaklı sorunları ve velilerin çalışma koşulları ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle yaşadıkları sorunları, (%22,22) ile velilerin ilgisiz olmaları yönünde görüş dile getirmişlerdir. Okul yöneticilerinin okullarda veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlenmesinde velinin sosyo - ekonomik düzeyinden kaynaklanan sorunlara ilişkin yönetici görüşlerine şu cümleler örnek verilebilir;

- Velilerin çalışma koşulları, eğitsel etkinliklere katılım konusunda sıkıntı yaratmaktadır.
- Veliler tarafından eğitsel etkinlik talebi olmamaktadır. Veli okul tarafından yönlendirilmektedir.
- Sosyal yönden eğitsel etkinlikler düzenleme ve katılma veli için bir sıkıntı olmamalıdır.
- Ekonomik yönden velilerin sıkıntılı olması veliyi eğitim noktasında geri planda tutmaktadır.

Cuskelly, Pulman ve Hayes, (2000)'e göre ailede özürlü çocuğun varlığı ailenin maddi kaynaklarını etkilemekte; tedavi, özel beslenme, ulaşım, özel servisler gibi ek giderleri ailelerin maddi olanaksızlıklar yaşamalarına sebep olmaktadır. Özürlü çocuğa sahip olan ancak gelir seviyesi düşük olmayan ailelerde de maddi sıkıntıların yaşandığını, normal çocuğa sahip anne babalara göre günlük hayattaki iş yoğunluğu içerisinde daha fazla zaman ve paraya ihtiyaç duydukları görülmektedir (Akt. Uğurlu,2001).

Yönetici görüşlerinden de anlaşılacağı üzere, ailelerin eğitsel etkinlik düzenlemelerinde maddi imkânsızlıklar ön plana çıkmaktadır.

Okul Yöneticilerinin Okullarda Veliler Tarafından Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Veli İle İletişimden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri

Okul yöneticileri genelde veli ile iletişim konusunda sıkıntı yaşamadıklarını belirtirken, veliyi yönlendirmek adına daha farklı iletişim kanallarının bulunabileceğini dile getirmişlerdir. Eğitsel etkinlikler düzenleme konusunda veliden gelecek her türlü talebe açık olduklarını, bu bağlamda her türlü desteği sunacaklarına dair görüş belirtmişlerdir.

Özsoy'a (1998) göre eğitimde iletişim bir yandan etkileme yolu bir yandan amaç olarak iki yanlı bir önem taşımaktadır. Özel eğitime muhtaçların bazı kümeleri için gerçekten çok önemli ve kapsamlı bir amaç olmaktadır. Bundan ötürü eğitim yönetiminde iletişim daha da önemli olmaktadır. Çünkü iletişim eğitimin sağlıklı işleyebilmesi için gerekli bir süreçtir.

Okul Yöneticilerinin Okullarda Veliler Tarafından Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri

Okul yöneticileri veliler tarafından eğitsel etkinlik düzenlenmesinde öğretmenlerden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

- Öğretmenler ikna edildiği noktada sorun yaşanacağını sanmıyorum.
- Öğretmenlerin tamamı aynı düzeyde ilgi göstermemektedir.
- Öğretmenler velileri eğitsel etkinlikler konusunda yönlendirmemektedirler.

Ancak; Vaughn ve arkadaşlarının 1988 yılında yaptığı bir araştırmada ailelerin eğitim programlarına katılımının az olduğu saptanmıştır. Bu bulgunun nedenleri olarak, ailelerin yapılan toplantılarda ve kendi katılımlarından memnun olması ve bu tür katılımla kendilerini daha rahat hissetmeleri, ailenin okul personelinin çocuğun eğitiminde oynadığı rolün algılanışına ilişkin olduğu yargılarına varılmaktadır. Okulun aileden aktif katılım beklemediği, bunu talep etmediği alınan sonuçlar arasındadır. Ayrıca öğretmenlerin kullandığı dil ailelerle etkileşimi etkilemekte ve mesafe yaratmaktadır.

Yine Kırcaali-İftar ve Özen, (2000)'in yaptığı bir çalışmaya göre, aile ve kurum personeli arasında oluşan mesafe kaldırılmadıkça aile ve kurum personelinin işbirliğinde çalışamayacakları bir gerçektir. Ailelere uzmanlarla etkili iletişim kurmaları için gerekli becerilerin kazandırılmasının hazırlanan eğitim programlarının başarıya ulaştırılmasında ön koşul olduğu kabul edilmektedir.

Eğitim uygulama velilerinin okullarda eğitsel etkinlik düzenleme konusunda yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşleri tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri

Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşleri	n	%
Mevzuattan kaynaklanan sorunlar	1	1,66
Sosyo-ekonomik düzeyden kaynaklanan sorunlar	27	45
Okul yöneticisi ile yaşanan İletişimden kaynaklı sorunlar	6	10
Öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar	-	
Sorun yaşanmıyor	26	43,33
TOPLAM	**60**	**100**

Tablo25'de görüldüğü gibi, Veliler mevzuat hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, mevzuatla ilgili hiçbir sorun yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca bir veli eğitsel etkinliklerin mesai saatlerinde olmasından dolayı sıkıntı yaşadığını diğer bir veli ise mevzuatı bilmediği için ne yapılması gerektiğini bilmediğini belirtmiştir.

Tablo 26. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde Soyo- Ekonomik Düzeyinden Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Eğitsel etkinlik düzenlemede sosyo-ekonomik nedenli sorunlara ilişkin veli görüşleri	n	%
Gelir düzeyinin düşük olmasından kaynaklanan sorunlar	12	44,45
Bu konuda ne yapacaklarını bilmemelerinden kaynaklanan sorunlar	8	29,63
Zaman konusunda yaşanan sıkıntılardan kaynaklı sorunlar	7	25,92
TOPLAM	**27**	**100**

Velilerin okullarda eğitsel etkinlikler düzenleme konusunda sosyo-ekonomik düzeylerine bağlı olarak yaşadığı sorunlara ilişkin görüşlerine şu

cümleler örnek verilebilir; velilerin çoğunluğu ekonomik düzeylerinin böyle bir etkinlik düzenlemeye elverişli olmadığını, sosyal yönden ise evde bakmakla yükümlü oldukları başka çocuklarının var olduğunu, yeterli zaman konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bir kısım veli ise çalışma koşullarından dolayı böyle etkinlikleri planlayamayacağını okul tarafından yapılan etkinliklere ellerinden geldiğince destek vereceklerini belirtmişlerdir.

Tablo 27. Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul Veli İlişkilerinde Veliler Tarafından Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenlenmesinde İletişimden Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Veli Görüşlerinin Frekans (f) ve Yüzdelere (%) Göre Dağılımı

Eğitsel etkinlik düzenlemede okul yönetimi ile iletişimden kaynaklanan sorunlar	**n**	**%**
Sorumlulukların fazla olmasından dolayı yaşanan sorunlar	4	66,66
Haberleşememekten kaynaklı yaşanan sorunlar	2	33,33
TOPLAM	**6**	**100**

Velilerin okullarda eğitsel etkinlikler düzenleme konusunda okul yönetimi ile iletişimden kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşlerine şu cümleler örnek verilebilir;

- Çok nadir olmasına rağmen zamanında haberleşememekten kaynaklı sorun yaşıyorum.
- Sorumluluklarımın fazla olmasından dolayı iletişim konusunda sıkıntı benim tarafımdan kaynaklanıyor.

Velilerin Okullarda Eğitsel Etkinlikler Düzenleme Konusunda Öğretmenlerden Kaynaklanan, Sorunlara İlişkin Görüşleri

Görüşmeye katılan velilerin tümü öğretmenlerden kaynaklanan herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Ailelerin bilgi düzeylerinin yetersiz olması, aileleri öğretici rolü üstlenmeleri dışında; değerlendirme, eğim programlarıyla ilgili kararların alınması sürecinde, eğitim etkinliklerinde pasif kalmalarına neden olmaktadır. Okul yönetiminin ve personelinin, ailelerin bilgilendirilmesi ve

bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalarının yetersiz olması aileyi, okul içerisinde etkisiz kılmakta ve okul ile işbirliği yapmaktan alıkoymaktadır. Ailelerin çocuklarının eğitimi ile ilgili yapılacak karar toplantılarının öncesinde toplantı zamanına yönelik önceden haber verilmemesi ve içeriği hakkında bilgilendirilmemesi ailelerin toplantılara isteksiz katılmalarına neden olmaktadır.

BÖLÜM V
SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında okul - veli ilişkilerinde okulun yönetimine katılımda yaşanan sorunlara ilişkin sonuçlar;

Bu boyutta yaşanan sorunlara ilişkin olarak elde edilen yönetici görüşlerinin yarıdan fazlası, velilerin katılım konusunda isteksiz ve ilgisiz olmalarıyla ilgilidir. Ayrıca okul yöneticileri; velilerin yaşadıkları maddi güçlükleri, katılım konusunda yetersiz bilgiye sahip olmalarını katılım konusunda bir engel olarak görmektedirler. Katılım konusunda yaşanan sorunlara ilişkin olarak veli görüşlerinden elde edilen bulgulara göre ise veliler, çalışma saatlerinin uygun olmaması ve maddi anlamda sıkıntı yaşamaları nedeniyle katılım konusunda isteksiz davranmaktadırlar.

Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında okul – veli İlişkilerinde çocuğun eğitimine destek vermede yaşanan sorunlara ilişkin sonuçlar;

Bu boyutta yaşanan sorunlara ilişkin olarak yöneticiler, velilerin özel eğitimi bilmemelerinden kaynaklı sorun yaşadıklarını ağırlıklı olarak dile getirmişlerdir. Bu nedenle ailenin çocuğun eğitimine desteğinin düşük olduğu,

zaman konusunda duyarlı davranmadıkları ayrıca velilerin maddi düzeylerinin düşük olması yöneticilerin eğitime destek beklentilerini düşürmektedir.

Velilerin büyük bir çoğunluğu özel eğitimin gerekli olduğu, özel eğitim okullarının varlığından memnun oldukları konusunda ortak görüş bildirirken, çocuğunun eğitimine yeterli zamanı ayırma konusunda, çalışma koşullarının ağırlığını dile getirmişlerdir. Ayrıca veliler evde bakmakla yükümlü oldukları diğer çocuklarının varlığı nedeniyle gereken ilgi ve desteği veremedikleri konusunda görüş belirtmişlerdir.

Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında okul–veli ilişkilerinde velinin okul tarafından eğitilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin sonuçlar;

Bu boyutta yaşanan sorunlara ilişkin olarak yöneticilerin görüşlerinin çoğunluğunu, velinin eğitim konusunda ilgisiz olmalarından kaynaklandığı yönündedir. Diğer alanlarda ise (eğitimin yeri, verilen eğitimin zamanı, süresi ve personelle ilgili) önemli boyutta sorun yaşamadıkları ortaya çıkmıştır. Velilerin ise, okul tarafından verilen eğitimde yaşanan sorunlara ilişkin olarak daha çok zaman ayırma konusunda sıkıntı yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Veliler diğer boyutlar hakkında ise yoğun olarak sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da göstermektedir ki ailenin eğitime katılımının niteliği ve boyutları hakkında bilgilerinin yetersiz olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Zihinsel engellilere yönelik eğitim uygulama okullarında okul – veli ilişkilerinde veliler tarafından okullarda eğitsel etkinlikler düzenlenmesinde yaşanan sorunlara ilişkin sonuçlar;

Bu boyutta yaşanan sorunlara ilişkin olarak yöneticiler, mevzuatla ilgili herhangi bir sıkıntının olmadığını velilerin mevzuat hakkında bilgi sahibi olmadıklarını dile getirmişlerdir. Yönetici görüşlerinden velilerin sosyo-ekonomik durumlarının eğitsel etkinlik düzenlemeye uygun olmadığı sonucu

ortaya çıkmaktadır. Velilerin görüşlerinden ise eğitsel etkinlik düzenlemek için zaman konusunda sıkıntı yaşadıkları ve bu konu hakkında bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Ancak aileler, okul ve okul yönetiminin yönlendirmesi ve desteği ile ellerinden gelen katkıyı sunacaklarını dile getirmişlerdir.

Öneriler

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara dayalı olarak geliştirilen öneriler şunlardır:

Aile katılımının artırılabilmesine ilişkin öneriler;

1. Eğitim – öğretimin başladığı her dönem için okul çalışanları ve ailelerin birbirlerini daha iyi tanıyabilmeleri için okul içinde veya ulaşımı rahat olan bir mekânda toplantılar düzenlenmelidir.
2. Özel eğitimde ailenin önemi anlatılarak, okulun veliden beklentileri okul yönetimi ve rehberlik tarafından açıkça anlatılmalıdır.
3. Okul tarafından, özel eğitimin ağırlığını taşıyan velilerin bir araya gelebilecekleri ve sohbet imkânı bulabilecekleri rahat bir ortam hazırlanmalıdır.
4. Velilerin ihtiyaç duyulduğunda kendilerine ulaşılabilecek, varsa yakınlarının telefon ve adresleri okul ve öğretmenler tarafından alınmalıdır.
5. Okula katılımın sağlanabilmesi için velilerin zaman konusundaki genel taleplerinin yöneticiler tarafından dikkate alınması gerekmektedir.

Okul–veli İlişkilerinde çocuğun eğitimine destek verme boyutuna ilişkin öneriler;

1. Velilerin ihtiyaçları konusunda, özel eğitim ile ilgili problemlerinin çözümünde velilerin öncelikleri belirlenmelidir.
2. Çocuğunun eğitimine zaman ayırma konusunda yaşadığı sıkıntıları giderebilmek için okul tarafından veliye çalışma programı hazırlanmalıdır.

3. Evdeki öğretmen olarak veliye çocuklarıyla kuracakları iletişim, verebilecekleri eğitim konusunda okul tarafından bilgi verilmeli, velilerin eğitsel niteliklerinin artırılabilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

Okul–veli ilişkilerinde velinin okul tarafından eğitilmesi boyutuna ilişkin öneriler;

1. Okul tarafından verilen eğitime velilerin çoğunluğunun katılabilmesi için velilerin zamanı belirleme konusundaki görüşleri dikkate alınmalıdır.
2. Eğitimin yeri konusunda okul merkez alınmamalı, imkânlar doğrultusunda ulaşımın rahat sağlanabileceği merkezler de seçilebilmelidir.
3. Eğitime katılamayan veliler evlere gönderilen broşür ve bilgi notlarlarıyla bilgilendirilmelidir.
4. Velilerin okulda verilen eğitime sağlıklı bir şekilde katılabilmeleri için bakmakla yükümlü oldukları diğer çocukları için okul içinde görevli eşliğine oyun ve bakım odaları oluşturulmalıdır.
5. Velilerin sosyo-ekonomik kökenli sorunlarının çözümü için kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği sağlanmalıdır.

Okul–veli ilişkilerinde veliler tarafından okullarda eğitsel etkinlikler düzenlenmesi boyutuna ilişkin öneriler;

1. Okul yönetimi velilere okullardaki ailenin eğitsel işlevleri gibi konularda eğitim programları hazırlamalıdır.
2. Velilerin okullarda eğitsel etkinlikler düzenleyebilmesi için okul yönetimi tarafından desteklenmeli ve yol gösterilmelidir.
3. Velilerin, eğitim sisteminin daha sağlıklı ilerleyebilmesi için kendilerinin bir güçolduğu okul yönetimi tarafından samimiyetle anlatılmalıdır.

KAYNAKÇA

Adem, M. (1993). *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı***.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No. 172.

Akçamete,G. (1997). *Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi.* Ankara: Özkan Matbaacılık Sanayi.

Akkök, F. (1984). *"Davranışsal Yaklaşıma Dayalı Anne-Baba Rehberliğini Öğretilebilir Çocukların Özbakım Becerilerinin Gelişimine Etkisi"* Yayımlanmamış doktora tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi., Ankara.

Aksüt, M. (1997). *Eğitim Yöneticisinin Yeterlikleri, Özel Eğitim Okulu Müdürlerininyeterliklerine İlişkin Araştırma.* Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Anadolu Üniversitesi (1992). Zihin Engelliler Alt Çalışma Grubu Raporu. Cilt II.*Engelliler için Eğitim Modelleri Geliştirme Projesi*. Eskişehir: T.C. Başbakanlık DPT Yayını.

Aydın, İ. (2004). *Okul Çevre İlişkileri*. Eğitim Kurumları Yönetici Adayları Seçme Sınavlarına Hazırlık ve Yetiştirme El Kitabı. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Aytaç, T. (2000). *Okul Merkezli Yönetim*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Başar, H. (1997). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Başaran İ.E. (1994). *Türkiye Eğitim Sistemi*. Ankara: Gül Yayınevi.

Başaran, S.. KOÇ, F. (2001). *Ailenin Çocuğun Okuldaki Eğitimine Katılım Sorunları ve Katılımın sağlanması İçin Alternatif Bir Model.* Ankara: MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

Başbakanlık. (1999). *İlköğretim Programlarında Öğretilebilir Çocuklar.* Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı.

Bayrak, Ç. (1996). Öğrencilerin Yönetime Katılmasına İlişkin Bir Model Önerisi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* Cilt 6, Sayı 2, 17–18.

Bazyk, S. (1989). Changes in Attitudes and Beliefs Regarding Parent Participation and Home Programs: An Update, *The American Journal of Occputaional Therapy,* November**,** Vol. 43, No: 11,723–728.

Bursalıoğlu, Z. (2002). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Cavkaytar, A. (1999*). Zihinsel Engellilere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkililiği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. Eğitim Fakültesi Yayınları; No. 61

Comer, J. P, Haynes, N. M. (1991). *Parent Involvement in Schools: An Ecological Approach.* The Elementary School Journal, Vol. 91, No: 3, 271–277.

Cone, J. D., Delawyer, D. D Ve Wolfe, V. V. (1985). Assesing parent participation: The parent-family involvement index. *Exceptional Children,* 51(5), 417-424.

Cora, N., Eripek, S. (1998). *Zihinsel Engellilerin Eğitimleri Alanında Çalışan Öğretmenlerin Yeterlilik Düzeyinin Belirlenmesi.* 8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi. Edirne, 40-41.

Çağlar, D. (2000*). Aile Eğitimi.* Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu. MEB. Özel eğitim rehberlik ve danışma hizmetleri ve genel müdürlüğü. Ankara.

Çelik, R.R. (2003) *Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Anne-Babaların Okulda Anne-Baba Katılımına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Çınar, İ. (2002). *Kuram ve Uygulamalarıyla İlkokuma Yazma Öğretimi.* Malatya: Öz Serhat Yayıncılık.

Doğan, E. (1995). *Ankara merkez ilçelerindeki okullarda okul-aile iletişiminin engelleri.* Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DPT (2000). *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı (2001- 2005).* Ankara: DPT Yayınları.

Elksnin, L. Elksnin, N. (1990). *Improving the Skills of Parents of Preschool Handicapped Children: Best Practices in Parent Training*. 68th Annual Convention CEC. Toronto, Ontario: 23-27

Enç, M. Çağlar, D. Özsoy, Y. (1987). **Özel Eğitime Giriş**. Ankara Üniversitesi Yayınları, No:156.

Eripek , S. (1997) 7. Özel Eğitim Günleri ve Sonuç Bildirgesi. *Milli Eğitim Dergisi.*136, 64-65.

Erdoğan, İ. (2000). *Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Eryorulmaz, A. (1993). *Kurumsal Okul Öncesi Eğitiminde Ailenin Rolü*. 9. Ya-Pa okulöncesi eğitimi ve yaygınlaştırılması semineri. Ankara: Ya-Pa Yayınları.

Forrest, B, Sean, M. (2003). Organizing Succesful Parent Involvement In Urban Schools. *Child Study Journal.* Vol. 33/ No.3. Academic Search Premier.

Glen, T. E. (1996). *Teaching Students with Mental Retardation*: A Life Goal Curriculum Planning Approach Prentice-Hall, Inc, USA

Gordon, T. (1989). *Etkili Ebeveyn Olma Eğitimi,* Çeviren Sera Cider, İstanbul: Özal Yayınevi.

Kaya, Y. Kemal. (1996). *Eğitim Yönetimi.* Ankara: Bilim Yayınları.

Kesseler L. Susan, Sklar Amy, J. L. Baker. (2000). School District Parent Involvement Policies And Programs. *The Elementary School Journal.* Vol. 101, No. 1. Academic Search Premier.

Kırcaali-İftar, G, (1995) *Aile ve Çevre Eğitimi Ders Notları.* Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, Eskişehir.

Kırcaali-İftar, G., Özen, A. (2000). Ailelere uzmanlarla çalışırken sahip olmaları gereken iletişim becerilerinin öğretimi. *Özel Eğitim Dergisi.* 2(4), 59-72.

Koçak, Y. (1998). *Okul Aile İletişiminin Engelleri.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kroth, R. L. ve Edge, D. (1997). *Parent Training Grups.* Stratejies Communications with Parents and Families of Exceptionel Children 3.Editions, LovePublishing Company, USA.

MEB (1991a). *Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi, Ankara.

MEB (1991b). *Öğretilebilir Çocuklar İş Okulu Programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi, Ankara

MEB (1991c). *Eğitilebilir Çocuklar ilkokul Programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınevi, Ankara

MEB. (1991d). *1. Özel Eğitim Konseyi Raporları.* Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara

MEB. (2000*). Özel Eğitim Hakkında KHK ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.* Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Gn. Müd.

MEB. (2000). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. 18 Ocak, 23937Sayılı Resmi Gazete.

MEB.(2005). *Okul Aile Birliği Yönetmeliği*. Haziran 2005 Tarih 2573 Sayılı Tebliğler Dergisi.

Murray, P. (1990). Disbled children, parents and professionals: Partnership on whose terms. *Disability & Society.* 15(4), 683-698.

Nural, E. (1987). Velilerin okul yönetiminden beklediği davranışlar. yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Osborne, Sandy. (1999). The School Board and Parent Involvemet. *Contemporary Education.* 00107476, Spring 99, Vol.70, Issue 3, Academic Search Premier.

Özay, H.(2004). *Özel Eğitimden Yansımalar.*13. ulusal özel eğitim kongresi bildirileri. Ankara: Kök Yayıncılık ,164.

Özden, Y. (1999). *Eğitimde Yeni Değerler.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, (KHK:573). *Resmi Gazete.*(6 Haziran 1997), 23911 sayı.

Özgür, İ. (1993). *Eğitilebilir zihinsel engelli çocukların ana baba eğitiminin ana-baba ve çocuk üzerindeki etkileri.* Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Öztop, T. (1996). Anababa eğitimi. *Yaşadıkça Eğitim*. Sayı 46 Ankara.

Özyürek, L.(1983). Çocuğumun Öğretmeni. Ankara: *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt.16, sayı. 2 , 61.

Özyürek, M. (1997*). Engelli Çocukların Eğitiminde Neredeyiz?* 7. Özel Eğitim Günleri Bildirileri. Eskişehir: Karatepe Yayınları, 7-13.

Özyürek, M. (2000). *Bireysel Farklılığa Psikoloji Yaklaşımlarıyla Bakış.* Ankara: Karatepe Yayınları

Paul, J. L. (1981). Understanding and working with parents of children with special needs. Holt, Rinehart and Winston USA; Canada.

Parent Teacher Association (2004). *National Standards for Parent/Family İnvolvement Programs***.**

Pehlivan, İ. (1997). Okula Aile Katılımı*. Yaşadıkça Eğitim*. Temmuz /Ağustos, 53.

Sarılar, A. (1993) *Aile Eğitim Düzeylerinin Öğrenci Başarısına Etkisi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Schulz, Jane B. (1987) *Parents and Professionals Special Education.* Allyn and Bacon, Inc., USA.

Smith, J. D. (1994). The Revised AAMR Definition of Mental Retardation: The MRDD Position*,* *Education and Training Mental Retardationand Developmental Disabilities,* September,179-183.

Sucuoğlu, B. (1990). *Anne Babaların Özel Eğitim Okullarını AlgılamaBiçimleri* H.Ü. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Programı, yayımlanmamış doktora tezi,Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sucuoğlu, B. (1994). *Özürlü Çocuğu Olan Anne- Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi*, Ankara: Araştırma Raporu.

Sucuoğlu, B. Küçüker, S. ve Kanık, N. (1994). *Anne Babaların Özürlü Çocuklarının Eğitimine Katılımları* 1. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınları, No: 1, 318–331.

Sucuoğlu, B. (1997a). Erken Çocukluk özel eğitim programları. *Milli Eğitim Dergisi.* 136,53-55.

Sucuoğlu, B. (1997b). Özürlü çocukların aileleriyle yapılan çalışmalar. A. N. Karancı (Ed) *Farklılıkla Yaşamak.* Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.

Şişman, M. Turan, S. (2004*).* Eğitim ve Okul Yönetimi*. Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Taymaz, H. (1997b). *Uygulamalı Okul Yönetimi.* Ankara üniversitesi eğitim bilimleri fakültesi yayınları no. 180

Taymaz, H. (1997a). *Hizmetiçi Eğitim* 3. baskı , Ankara, Takav Tapu ve Kadastro Vakfı Matbaası.

Taymaz, H. (2000). *Okul Yönetimi.* Ankara: Pegem Yayıncılık.Tebliğler Dergisi. (2005). *Okul Aile Birliği Yönetmeliği,* Sayı.2573

Telzrow,C. F. (1999). IDEA Amendments of 1997: Promise and pitfall for special education reform. *Journal of school Psychology.* 37(1), 7-28.

Tomlinson, S. (1982). *A Sociology f Special Education***.** London: Routledge & Kegan Paul.

Tutkun, Ö. Köksal, E.A. (2002). Okul-Aile İşbirliğinde Yeni Yaklaşımlar.*Eğitim Araştırmaları Dergisi.* Sayı 8.

Uğurlu, B. (2001). *Özel Eğitimde Aile Katılımını Etkileyen Etmenler* Yayınlanmamış Özürlüler Uzmanlığı Tezi, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara.

Ulusavaş, M. (1991). Eğitimde Nitelik Geliştirmede Devlet, Okul Yöneticisi ve Anne-Babanın Rolleri, *Eğitimde Arayışlar Sempozyumu*, İstanbul.

Vuran, S. (1997). *Zihin Engelli Çocuk Annelerine Ödüllendirme ve Eleştirmemenin Kazandırılmasında Bilgilendirme Dönüt Verme, Dönüt Verme ve Ödüllendirmenin Etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Whitaker, K. S., and Moses, M. C. (1994). *The Restructuring Handbook, A Guide to School Revitalization*. Printed in the USA.

Yaylacı, A.Faruk. (1999). *İlköğretim Okullarında Ailenin Okula Katılımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2000*). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, H. (1993). *Eğitim Sistemimizin Toplumsal Dokusu: Oku-Çevre İlişkileri Açısından Eğitim Sürecine Toplumsal Katılım***.** Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ysseldyke, J., Christenson, S. (1993-1994). The Instructionel Environment System-II: *A System to Identify a Student's Instructionel Needs.* (Ed. Jami Leutheuser), Published and Disturbed by Sopris West, USA.

EKLER

EK – 1

ZİHİNSEL ENGELLİLERE YÖNELİK EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA OKUL–VELİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN YÖNETİCİ GÖRÜŞME FORMU

Sayın Yönetici,

"Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, resmi zihinsel engellilere yönelik eğitim okullarında okul ve veli ilişkilerinde yaşanan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin görüşleri (Ankara ili örneği) konulu bir yüksek lisans tezi yürütmekteyim. Bu araştırma kapsamında eğitim uygulama yöneticileri ile görüşmeler yapmaktayım.

Görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler, sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Görüşmenin yaklaşık bir saat süreceği tahmin edilmektedir.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Sevtap Türkan
Yüksek Lisans Öğrencisi
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı

BÖLÜM I
KİŞİSEL BİLGİLER

1. Yaşınız
   1 ( ) 25 ve altı
   2 ( ) 26–35
   3 ( ) 36–45
   4 ( ) 46–55
   5 ( ) 56 ve üzeri

2. Kaç yıldır yöneticilik yapmaktasınız?

1 ( ) 1–5 yıl
2 ( ) 6–10 yıl
3 ( ) 11–15 yıl
4 ( ) 16 ve üzeri

3. Özel eğitim alanından mı mezunsunuz?

1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

(Değilseniz mezun olduğunuz alanı belirtir misiniz?)

…….

4. Özel eğitim okulunda kaç yıldır yöneticilik yapmaktasınız?

1 ( ) 1–5 yıl
2 ( ) 6–10 yıl
3 ( ) 11–15 yıl
4 ( ) 16 ve üzeri

BÖLÜM II

ZİHİNSEL ENGELLİLERE YÖNELİK EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA OKUL–VELİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

1. Okulun yönetimine katılımda yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Bir yönetici olarak velinin okuldaki kararların **alınmasına** katılımında ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……..

b) Bir yönetici olarak velinin okulda alınan kararların **uygulanmasına** katılımında ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

…..

c) Bir yönetici olarak velinin okulda alınan kararların uygulanmasının **değerlendirilmesine** katılımında ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

2. Çocuğun eğitimine destek vermede yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Velilerin özel eğitime (gerekliliğine) **bakış açıları** nasıldır? Lütfen açıklar mısınız?

……

b) Velilerin çocuklarının eğitimine destek vermesinde, velilerin **sosyo-ekonomik düzeylerinden** kaynaklanan sorunlar yaşıyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

……
…….

c) Velilerin, çocuğunun eğitimine **zaman ayırmasını** engelleyen durumlar var mıdır? Lütfen açıklayınız.

……
……

3. Velilerin okul tarafından eğitilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimde **personelden** kaynaklanan (personel eksikliği, yetersizliği vb.) ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……
……

b) Okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimin **zamanından** kaynaklanan ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……
……

c) Okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimin **yerinden** kaynaklanan ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……
……

d) Okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimin **süresinden** kaynaklanan ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……
…….

e) Okul tarafından velilere yönelik olarak verilen eğitimde, **velilerden** kaynaklanan ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……
…….

4. Veliler tarafından okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Okullarda veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlemesinde **mevzuattan** kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleriniz nelerdir? Lütfen açıklayınız.

……
……

b) Okullarda veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlemesinde velinin **sosyo – ekonomik düzeyinden** kaynaklanan sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.

……
…….

c) Okullarda veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlemesinde sizin **veli ile iletişiminizden** kaynaklanan sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
……
……

d) Okullarda veliler tarafından eğitsel etkinlikler düzenlemesinde **öğretmenlerden** kaynaklanan sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.
……

EK – 2

ZİHİNSEL ENGELLİLERE YÖNELİK EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA OKUL–VELİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN VELİ GÖRÜŞME FORMU

Sayın Veli,

"Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, resmi zihinsel engellilere yönelik eğitim okullarında okul ve veli ilişkilerinde yaşanan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin görüşleri (Ankara ili örneği) konulu bir yüksek lisans tezi yürütmekteyim. Bu araştırma kapsamında eğitim uygulama yöneticileri ile görüşmeler yapmaktayım.

Görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler, sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Görüşmenin yaklaşık bir saat süreceği tahmin edilmektedir.

Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Sevtap Türkan
Yüksek Lisans Öğrencisi
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı

BÖLÜM I

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Eğitim durumunuz
   1 ( ) Okur yazar değil
   2 ( ) Okuryazar
   3 ( ) İlkokul mezunu
   4 ( ) Ortaokul mezunu
   5 ( ) Lise ve dengi okul mezunu
   6 ( ) Yüksek Öğrenim

2.Mesleğiniz 1 ( ) Ev hanımı
2 ( ) Esnaf
3 ( ) Memur
4 ( ) Profesyonel Meslek (Avukat, Dr, Müh. vb.)
5 ( ) İşsiz
6 ( ) Diğer

3.Aylık gelir düzeyiniz nedir?

1 ( ) 300 - 500 2 ( ) 600 - 800 3 ( ) 1000 ve üzeri

4. Ailenin eğitime katılımı ile ilgili herhangi bir kurs, seminer veya konferansa katıldınız mı?

(Verdiğiniz cevaba göre katılma veya katılmama nedeninizi açıklar mısınız?)

……..

1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

5. Bir veli olarak çocuğunuzun eğitimine günde kaç saat zaman ayırıyorsunuz?

1 ( ) Hiç 2 ( ) Bir saat 3 ( ) İki saat 4 ( ) Üç ve daha fazla

BÖLÜM II

ZİHİNSEL ENGELLİLERE YÖNELİK EĞİTİM UYGULAMA OKULLARINDA OKUL–VELİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

1. Okulun yönetimine katılımda yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Bir veli olarak çocuğunuzun okulunda kararların **alınmasına** katılımda ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

……

b) Bir veli olarak çocuğunuzun okulunda alınan kararların **uygulanmasına** katılımda ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

……

c) Bir veli olarak çocuğunuzun okulunda alınan kararların uygulanmasının **değerlendirilmesine** katılımda ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

…….

2. Çocuğun eğitimine destek vermede yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Özel eğitime (gerekliliğine) **bakış açınızı** açıklar mısınız?

……

……

b) Çocuğunuzun eğitimine destek vermede **sosyo-ekonomik düzeyinizden** kaynaklanan sorunlar yaşıyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

……

….

d) Çocuğunuzun eğitimine **zaman ayırmanızı** engelleyen durumlar var mıdır? Lütfen açıklayınız.

……

….

3. Velilerin okul tarafından eğitilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Bir veli olarak, okul tarafından verilen eğitimde **personelden** kaynaklanan (personel yetersizliği, ilgisizliği vb.) ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

……

b) Bir veli olarak okul tarafından verilen eğitimin **zamanından** kaynaklanan (duyuruların geç yapılması, mesai saatleri içinde olması vb.) ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

……

c) Bir veli olarak okul tarafından verilen eğitimin **yerinden** kaynaklanan (okulun eve uzaklığı, okulun fiziksel koşullarının uygun olmaması vb.) ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

…….

d) Bir veli olarak okul tarafından verilen eğitimin **süresinden** kaynaklanan (kısa süreli olması, uzun süreli olması vb.) ne tür sorunlar yaşıyorsunuz? Lütfen açıklayınız.

……

……

e) Bir veli olarak okul tarafından verilen eğitimde **yöneticiden** kaynaklanan sorunlar yaşıyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

……

……

4. Veliler tarafından okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde yaşanan sorunlara ilişkin görüşler;

a) Bir veli olarak okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde **mevzuattan** kaynaklanan sorunlara ilişkin görüşleriniz nelerdir? Lütfen açıklayınız.

……

…….

b) Bir veli olarak okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde sizin **sosyo – ekonomik düzeyinizden** kaynaklanan sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.

……

……

c) Bir veli olarak okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde sizin **okul yönetimi ile iletişiminizden** kaynaklanan sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.

……

…..

d) Bir veli olarak okullarda eğitsel etkinlikler düzenlemesinde **öğretmenlerden** kaynaklanan sorunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.

……
…..

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Strateji Geliştirme
SAYI : B B.08.4.MEM.4.06.00.04-312/723 21./06/2007
KONU : Sevtap TÜRKAN

VALİLİK MAKAMINA

İLGİ : a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğünün 14.06.2007 tarih ve 00/1903 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı / Eğitim Yönetimi ve Teftişi programı Yüksek Lisans öğrencisi Sevtap TÜRKAN'nın **"Zihinsel Engellilere Yönelik Eğitim Uygulama Okullarında Okul-Veli İlişkilerinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Yönetici Görüşleri "** konulu tezi ile ilgili araştırma, anket çalışmalarının İlimiz Eğitim Uygulama okullarında yapabilme isteği ilgi (a) yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup, ek listede adı geçen okullarda gönüllülük esasına dayalı olarak (4 sayfa 9 sorudan oluşan) anketin uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Murat Bey BALTA
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
18../06/2007
Mehmet KURDOĞLU
Vali
Vali Yardımcısı

EKLER :
EK 1- Okul Listesi (1 sayfa)
2- Anket (4 Sayfa)